SAYI : 647
12 KASIM 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

BU MALİYE BAKANI NİÇİN İSTİFA ETTİ?!

Cilt:XXXVII Yıl: 13 Sayı: 647

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — DÜNYADA: T. Kemal — İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi.

İstihbarat Tel: 107382

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A.- Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası • Ankara

BASILDIĞI TARİH

9.11.1966

AKİS

HAFTALIK
AKTULIITE
DERGISİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA - TEL : 11 89 92
P. K 582

Kendi Aramızda

AKİS bir yokuşu süratle tırmanıyor. Her hafta biraz daha fazla okuyucu, her geçen gün biraz daha fâzla ilgi bizim gayretlerimizin mükâfatını teşkil ediyor. Bugün AKİS kendi tipindeki haftalık aktüalite dergilerinin tümünün satışından tam üç misli daha fazla satışı tek başına yapmaktadır.

Bu rağbete lâyık olmak, şimdi bizim başlıca hedefimizi teşkil ediyor. Bunun bir yeni misali gelecek haftaki AKİS'te bulunacaktır. Şu anda çok göz Orta Doğuya çevrilmiştir. Kral Faysal bir süre önce buradaydı. Sonra Nasır, kendi Dışişleri Bakan Yardımcısını gönderdi. Çağlayangil Mısıra davetlidir. Kral Hüseyin yalanda Türkiyeye gelecektir. Suriye kaynayan bir kazan halindedir. Orta Doğuda bir yandan ihtilâlci sosyalizmin temsilcileri, diğer tarafta İslâm dayanışması bayrağı altında krallar bloku Türkiyeyle kur halindedir.

Nedir, Orta Doğuda, hudutlarımızın hemen aşağısında dönen? Metin Toker geçen hafta bu bölgenin kilidi mesabesinde olan ve en ilgi çekici noktayı teşkil eden Ürdüne gitti, orada Kral Hüseyinde bu konuyu uzun uzun konuştu, sonra, başka bir tarassut mevkiine, Lübnana geçti ve döndü. Öğrendiklerini gelecek hafta AKİS okuyucularına, birtek uzun yazıda anlatacak.

Metin Toker Ürdün Kralı ile

Her hafta bir yenilik! Şimdi AKİS, yokuşu bu prensibi rehber edinerek çıkmaktadır.

Saygılarımla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt : XXXVI I Sayı: 647 12 Kasım 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Bir tezat

Büyük Atatürkü bu hafta bir defa daha, gene sanki bir keder konusuymuş gibi anıyoruz. Bayraklar indiriliyor, bütün eğlence yerleri kapanıyor, radyolarda, herkese gına vermiş meşhur monoton program uygulanıyor. Yıldönümü, elbette ki büyük liderin ve Cumhuriyetin kurucusunun ölüm yıldönümüdür ve Atatürkün doğum yıldönümünün bilinmemesi bir talihsizliktir. Ama bu, Atatürkün daima bir matem havası içinde anılmasının sebebini teşkil edemez.

Bir ölümden 28 yıl sonra, o ölümün acısı yüreklerde kalmaz. Atatürk öldüğü gün doğmuş bulunanlar, bugün koca insanlardır. Atatürkün ölümü onlar için, sevilen bir insanın hayattan ayrılması demek değildir. Atatürk Günü, onlar için Atatürkü bir canlılık, ilericilik, reform sembolü olarak anma günüdür. O gün bayraklar direklerin ta tepesine çekilir, müziğin en canlısı çalınır, halk sokakları neşeyle doldurur ve Atatürk Günü kutlanır, matemi tutulmaz.

Atatürkün ölüm yıldönümlerinin havasını değiştirmeye kim, nihayet cesaret edebilecektir? Demogojinin bu kadar yaygın olduğu bir ortam içinde bu, bir gözü peklik meselesidir. Atatürk Gününü tabii şekline sokacak kimse veya bunu teklif eden, derhal, bilhassa Atatürke hiç inanmayanlar tarafından "Atatürkün aziz hatırası"na saygısızlıkla suçlanacaktır. Meclislerde Atatürkün bir heykelinin bulunmasının ve sanki sağmış gibi adının her yoklamada okunarak bütün heyetin o çağırışa "Burada!" demesinin bile -aman yarabbi, ne suni bir anma şekli!- talep edildiği bu ortam Atatürkü gereği gibi anmamızın en büyük maiidir. Sanki biz "Ya Hasan, Ya Hüseyin" diye dövünen bir milletiz ve sanki Atatürkün gelişi, türkler için gerçek bir bayram sebebi değildir.

Atatürk ölümünden bir süre önce
önemli olan, getirdikleri

Atatürkün ölüm günü dolayısıyla türklerin artık kalbine dolan his üzüntü, elem ve matem değildir. Atatürkün fânilikle ilişkisi çoktan bitmiştir. O bir semboldür ve bir bayraktır. Atatürk gibi bayraklar, Atatürkün anıldığı günler rüzgarda pupa yelken dalgalanır.

Bari otuzuncu yılda bu tezat giderilse ve Atatürkün yıldönümü kapalılıktan kurtulup açıklığa kavuşsa..

Bunlar nasıl Başbakan Sözleri

Metin TOKER

27 Mayıs, bir çok eski Demokrat için daima bir "kaza" sayılmıştır ve o iktidarın gafil avlandığı, bir daha İşbaşına gelinirse aynı hatanın yapılmayacağı, "bir avuç asker"e memleketin bırakılmayacağı hep söylenip durmuştur. A.P.'liler daha iktidarı almalarından evvel ve seçimler' sırasında halka bunun yolunu bildirmişler, "bir avuç asker"âen korkmamanın çaresini göstermişlerdir. Radyolardan gene bir "Dikkat! Dikkat!" sesi yükseldi mi herkes, eline ne geçerse onunla silâhlanacak, gerekirse kazmasıyla küreğiyle, hattâ taşı ve toprağıyla sokağa fırlayıp askerle dögüşecek, rejimi muhafaza edecektir. 27 Mayısta bu yapılamadığı içindir ki şehitler verilmiş ve iktidar nimeti elden kaçırılmıştır.

Şimdi, bu A.P.'nin Başbakan olmuş Genel Başkanı Süleyman Demirel aynı telkini ihtiyatsızca ve, eğer bildiği bir şey yoksa, hiç yeri değilken açıktan yapmış ve Fransada bir askeri darbe teşebbüsüne karşı 200 bin sivilin bir günde silahlanmış olmasını bir örnek diye göstermiştir. Tabii, bunu yaparken, âdeti veçhile bu kulaktan dolma bilgisini bir politika felsefesi kisvesine bürümeyi ihmal etmeksizin.. Bugüne kadar, belki hiç bir Cumhuriyet Hükümeti Başbakanının uzun yıllar içinde dahi kırmadığı kadar potu iktidarının bir kaç ayında tek basma kırıveren Demirel, bu sefer, beyanlarının en talihsizini yapmıştır. Bir Başbakanın, halkı, Hükümetinin emrinde olan Orduya karşı bu şekilde ikaza lüzum görmesi şimdiye kadar işitilmiş bir olay değildir. Ne var, ne oluyor? Orduya karşı duyulan bu çekingenliğin sebebi nedir ve işaret hangi hareketin başlangıcıdır? Demirelin tavsiyesi öteki A.P. sözcülerinin kongrelerinde yaymaya çalıştıkları "asker düşmanlığı" ile birleşince, çok tadsız bir durum meydana gelmektedir.

Süleyman Demirel de gafım anlamış olmalıdır ki buna bir kulp bulmak lüzumunu hissetmiş, sözlerini bir politika felsefesine bağlamak istemiştir. Fakat, çok zaman olduğu gibi bu kulp, "özrü kabahatinden büyük" misûllu, Demireli, kurtaracak yerde biraz daha acıklı duruma sokmuştur.

Neymiş, Başbakanın söylediği siyaset felsefesi? Efendim, iktisaden hür, kuvvetli zümrelerin varlığı demokrasiyi ve hürriyetleri koruyan çok büyük teminatmış. A.P. Türkiyenin kalkınmasında özel teşebbüse önem verirken aynı zamanda iktisaden hür zümrelerin kısa zamanda gelişmesi imkânlarım da hazırlamaya çalışıyormuş. Yani, bir ihtilâl teşebbüsü daha olursa A.P.'nin zenginleri D.P.'nin mahalle milyonerleri gibi kendilerini kurda hemen teslim etmeyecekler, sokaklara fırlayıp çarpışacaklardır. Eğer Sanayi Bakam Mehmet Turgut Başbakanının yanında bulunsaydı her halde ilâve ederdi : Torunlarına bırakacakları servetlerini korumak için.. Demirel Fransa misalini bu felsefenin bir tatbikatı olarak verdiğini sanmaktadır.

Halbuki, bu derginin bir başka sayfasında okuyacağınız gibi Fraısadaki hadisenin Başbakanın söylediği siyaset felsefesiyle zerrece ilgisi yoktur. Bir defa, isyan hareketinin başındakiler, tıpkı 21 Mayıs olaylarındaki gibi, -27 Mayıs gibi değil, Bay Demirel!- Ordu mensupları değil, bir takım emekli sergüzeştçi subaylardır. Ondan sonra, hareket, halkın silahlanmasıyla değil, halkın, rejime sadık kalmış asıl Ordunun saflarına alınmasıyla mukabele görmüştür. Nihayet, âsi generallerin hezimet indeki başlıca unsur o tarihte Fransanın başında gün görmüş, tecrübeli, milli kahraman payesine yükselmiş, harp kazanmış bir eski büyük komutanın bulunmasıdır. Ordu, onun otoritesi ve prestiji altında âsi generallere karşı vaziyet almıştır. Sokaklara dökülen halka gelince, onlar "özel sektörün beslenmesiyle refaha kavuşmuş kütleler" değil, daha ziyade emekçilerdir ve protesto hareketinin büyüğü sendikalar tarafından tertiplenmiştir. Bir sivil tehdit varsa o, sendikaların, sağcı bir darbe karşısında memleketi genel greve götürecekleri tehtididir. O tarihte büyük menfaat sahipleri Cezayirin elden kaçırılmaması taraftarıydılar. Kaldı ki, bu halkla milletin ordusu arasında da bir çatışma cereyan etmemiştir. Memleketi, Cezayirdeki sergüzeştçilere karşı, bir millî kahramanın idaresinde milletin ordusu savunmuştur.

Görülüyor ki kulaktan dolma bilgisi Demireli bu sefer tam bir açmazın içine getirip oturtmuştur. Verdiği misal ne yanından bakılsa, A.P. Genel Başkanının hiç işine gelmeyecek bir misaldir. Hele Demirelin buna ilâve ettiği "İhtilâllerin ve hükümet darbelerinin birbirini kovaladığı memleketlerde durumun hakiki sebebi budur" demesi başka bir talihsiz beyandır. Böyle memleketlerin tipik örnekleri olan Güney Amerika ülkelerinde ihtilâller, işbaşında A.P. gibi "özel sektöre yedireyim ki kalkınma olsun" diyen ve toprağın zenginliklerini yabancılarla paylaşan iktidarlar bulunması sonucu patlamakta ve gelir dağılımının haksızlığı kütleleri huzursuz kılmaktadır.

Bir "sürçülisan" eğer konu patates fabrikası veya Boğaziçi köprüsü ise belki o kadar zarar yermez. Ama bir Başbakan askeri darbelerden, silâhlanan sivillerden bahsederken mutlaka daha dikkatli olmalıdır ve söylediği lâfın esasını bilmeli, bunun sözü nereye götüreceğini iyi hesaplamalıdır.

A. P.

Hayrola, berigele

Füruzan Tekilin Salı günü Zafer Gazetesindeki başyazısı şöyle başlıyordu:

"İstanbul ve İzmir kongre nutuklarında, Başbakan Demirelin iki önemli unsuru değerlendirdiği görülmüştür. Bunlardan biri, gerçekler önünde cesaret, diğeri siyasi tefekkür ve ilişkilerde mizahtır.."

24 saattenberi bir sebep yüzünden endişe ve merak içinde bulunan çok kimse, bu başyazıyı okuma şansına sahip olunca biraz ferahladı ve,

"— Hay Allah, demek ki bizi korkutan sözler mizahmış, şükür Allaha" dedi.

Demireli iyi tanıyanlar dışındaki bütün vatandaşları ve özellikle AP'-nin her vesile ile "aman ürktü" diye öne sürdüğü özel sektörü ve piyasayı gerçekten heyecanlandıran -Bazı kimseleri ise yapılan cahillik yüzünden güldüren (Bak: YURTTA OLUP BİTENLER - Sayfa: 6-7) sebep, Başbakan Demirelin İzmir Kongresinde yaptığı konuşmanın bir kısmıydı.. Demirel İzmirde yaptığı kongre konuşmasında, İngiltere, Fransa ve Amerikada hürriyetleri demokrasiyi kanuni müeyyidelerin ve devlet kudretlerinin değil başka kuvvetlerin koruduğunu ifade etmiş ve meramım şöyle anlatmıştı:

"İktisaden hür, kuvvetli zümrelerin varlığı, demokrasiyi ve hürriyetleri koruyan çok büyük teminattır. Cezayirin istiklâline kavuşturul» ması sırasında, anavatana silâhlı bir baskın yapmak hevesi ile ayaklanan general Salan emrindeki paraşütçüler, rejimi ve hürriyetleri

İNSAN

Başbakan Demirel: "Cezayirin istiklâle kavuşturulması sırasında anavatana silâhlı bir baskın yapmak hevesile ayaklanan General Salan emrindeki paraşüt çiller, rejimi ve hürriyetlerini korumak için Pariste bir günde silâhlanan 200 bin sivil gönüllünün Hükümetle işbirliği yapması sebebile plânlarını tahakkuk ettirememişlerdir." (İzmir konuşmasından)

Eskiler "bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp" demişler. Bilmiyoruz Başbakan İzmirde konuşurken ne demek istemiştir.. Eğer bu söylediklerini doğru sanıp da bunlardan Türkiye için ahkâm çıkarmaya kalkışacaksa, hemen belirtelim ki, çağdaş Fransada şimdiye kadar sivil halkı ordusuna karşı silâhlandırmış tek bir hükümet yoktur. Eğer bilmediğini kabul edip de işin doğrusunu öğrenmek istiyorsa, işte Demirele Fransadaki 1961 olaylarının kısa bir hikâyesi:

21-22 Nisan 1961 gecesi, Cezayirde, General de Gaulle'ün Cezayir politikasını beğenmeyen bazı subaylar, dört emekli generalden kurulu bir direktuvarın liderliği altında ayaklanmışlar ve Paris hükümetinin bir "ihanet hükümeti" olduğunu ileri sürerek bir askeri yönetim kurduklarım ilân etmişlerdir. Hepsi de emekliye ayrıldıktan sonra aşırı sağcı kuruluşlarla yakın bağlar kuran bu dört general Maurlce Challe, Raoul Salan, Edmond Jouhaud ve Andre Zeller'dı.

Dört asi generalin bu hareketi Fransada öğrenilince, Cezayir bağımsızlığının karşısında olan fanatik sağcılardan başka, isyanı benimseyen tek bir insan çıkmamıştır. Fransız kabinesi 22 Nisanda bir toplantı yaparak bütün Fransada olağanüstü durum ilân etmiş ve dört generalin askeri mahkemeye verilmesini kararlaştırmıştır. Bunun yanısıra, de Gaulle'ün en güvendiği devlet adamlarından olan Louis Joxe da, âsileri doğru yola çağırmak görevile Cezayire gönderilmiştir.

Cezayir isyanı Fransada öğrenilir öğrenilmez, zaten yeraltında çalışan aşırı sağcı kuruluşlarla onların parlâmentodaki temsilcileri dışında, bütün siyasal kuruluş ve partiler Anayasa düzeninden yana çıkmışlardır. Bunların arasında de Gaulle'ün partisi olan UNR kadar sosyalistler, radikaller, işçi sendikaları, öğretmen ve öğrenci kuruluşları, komünistler de vardı. Bunların hemen hepsi, yayınladıkları bildiride, Anayasa düzenine karşı girişilen bu isyanı takbih etmişler ve halkı bu düzen çevresinde birleşmeye çağırmışlardır. Ortanın solundaki partilerin bildirilerinde, ortalıkta böyle bir davranışı "haklı" gösterecek hiçbir nedenin bulunmadığı özellikle belirtilmektedir.

Dört generalin isyanı, ilk gün, Cezayir şehrinin ötesine gitmiyordu. Ertesi gün, 23 Nisanda, isyan bütün Cezayir ülkesindeki birliklere yayılmıştır. Constantine bölge kumandam General Gouraud'nun da isyancılara katılması, durumu alabildiğine gerginleştirmiştir. Bununla beraber, Fransız halkı ayaklanmayı "haksız" bulmaya devam etmiş ve de Gaulle'ün arkasında saflarını biraz daha sıklaştırmıştır. Öteyandan aşırı sağcılar Pariste bazı terör hareketlerine girişmişler, Orly hava alanı ile şehrin göbeğindeki Lyon ve Austerlitz garlarında plâstik bombalar patlamıştır. Orly'dekl bomba, bir temizleyicinin ölümüne yol açmıştır.

23 Nisan gecesi De Gaulle televizyonda bütün Fransız halkına seslenen bir konuşma yapmıştır. Fransız halkını kendisine yardıma çağıran De Gaulle, Anayasanın 16. maddesine dayanarak yasama ve yürütme yetkisini isyan devam ettiği sürece kendi elinde topladığım açıklamıştır. Bu maddeye göre, "Cumhuriyetin kurumları, ulusun bağımsızlığı, devletin toprak bütünlüğü ve uluslararası yüklemlerinin uygulanması tehlikeye düştüğü ve kamu otoritesinin devamı kesintiye uğradığı zaman, Devlet Başkanı, şartların gerektirdiği bütün tedbirleri" alabilmektedir. Bununla beraber De Gaulle, bir yandan bütün yetki-

korumak için, Pariste bir günde silâhlanan 200 bin sivil gönüllünün Hükümetle işbirliği yapması sebebiyle, plânlarını tahakkuk ettirememişlerdir."

1966 yılında, Demirelin Başbakanlık yaptığı bir Türkiyede ve çok kimsenin kritik günlerin başlangıcı olarak kabul ettiği bir devrede söylenen bu sözler, tam bir soğuk duş tesiri yarattı. Neydi bunun anlamı? Bir hareket mi vardı? Başbakan, millî güvenlik ve istihbarat imkânlarını elinde tutan bir sorumlu olarak niçin böyle konuşmuştu? Bu sözlerde demokrasinin tehdidinden, bu tehdidi devlet kuvvetlerinin değil ancak silâhlandırılmış halk gönüllülerinin önleyebileceğinden niçin bahsedilmişti? Bir basit örnek dahi olsa, son yıllarda hayli ciddi darbe teşebbüsleri görmüş bir ülkede, bir Başbakanın böyle konuşmasının hangi anlamlara gelebileceği çok iyi bilinmekteydi. Demirelin dahi böyle bir ihtimali düşünmemesi mümkün değildi.

Demirelin yeni üslûbu

Ertesi günü haberi gazeteler bir tuhaf verdiler. İktidar taraftarı gazetelerin hiç biri, konuşmanın bu pasajım almamıştı! Bu pasajı verenler sadece İstanbul gazetelerinden Cumhuriyetle Tercüman, Ankaradan da Ulustu. Bu bir tesadüf müydü, yoksa iktidar kampının gazeteleri gizli bir direktif mi almışlardı? Ya da, Zaferde Füruzan Tekilin yazdığı gibi, işi şaka olarak mı kabul etmişlerdi? Bir takım kimseler ise "Bu AP gazeteleri Genel Başkanlarından akıllı!" diye düşünmekten kendilerini alamadılar.

Herhalde, bu bir tesadüf değildir. Demirelin bu sözleri ne için

HER YAŞTA ÖĞRENİR AMA...

leri kendi elinde toplarken, öteyandan Parlâmentonun dağılmadığını da belirterek, kendi kuyusunu kazan sağcı partileri bile susturmaya kalkışmamıştır.

De Gaulle'ün yaptığı bu televizyon konuşmasından kısa bir süre sonra, ortalıkta, âsi paraşütçü birliklerin Fransayı işgale teşebbüs edecekleri söylentileri dolaşmaya başlamıştır. Bunun üzerine devrin Başbakanı Michel Debre -bugün Maliye Bakanıdır- gece yarısı bir bildiri yayınlayarak Fransız halkının bütün gücüyle vatan savunmasına katılmasını istemiştir. Fakat durunuz.. Debrâ, başbakan olarak, kimseye "silâhlanınız" dememiştir. Debrenin dediği şudur: "Alarm düdükleri çalmaya başlar başlamaz, ey Fransızlar, dışarıya çıkınız. Yaya, ya da taşıt araçlarınızla yollara dökülünüz. Aldatılmış askerlerin önüne çıkınız ve kendilerine düştükleri derin yanlışı anlatmaya çalışınız."

Silâhlanma hikâyesine gelince, onun da aslı şudur: O sırada Fransız Hükümetinin elinde bir işgal hareketini önleyecek kadar düzenli birlik yoktu. Bilindiği gibi, yarım milyon Fransız askeri Cezayirde savaşıyor, 60 bin Fransız askeri de Batı Almanyada bulunuyordu. Fransada kalan birlikler ya eğitim, ya da bakım birlikleriydi. Bununla beraber, 23-24 Nisan gecesi, Rambouillet kesiminde üslenmiş bir zırhlı birlikle 40 bin Jandarma Paris içindeki önemli devlet dairelerini korumak üzere durum almışlardır.

Bu kuvvetlerinin yetersizliğini gören bazı siyasal partiler, özellikle sosyalistler ve komünistler, üyelerini silahlanmaya değil, fakat derhal Fransız silâhlı kuvvetlerine katılmaya çağırmışlardır. Bu çağrı üzerine bazı sivil gönüllüler 24 Nisan sabaha karşı İçişleri Bakanlığı önünde toplanmaya başlamışlar ve kendilerine asker elbisesi dağıtılmıştır. Fakat bunlara silâh dağıtıldığı yolunda hiçbir delil ve işaret yoktur. Tam tersine, hükümet, sivil halka silâh dağıtılması için özel bir dikkat göstermiştir. 24 Nisan günü bir sosyalist temsilci İçişleri Bakam Frey'den asker elbisesi giydirilmiş gönüllülerin silahlandırılmasını istemiş, fakat Bakan, hem de Bakanlığa ordu depolarından iki kamyon dolusu silâh geldiği halde, bu isteği yerine getirmemiştir. Ayrıca, Enformasyon Bakanı Andre Malraux da sabaha karşı bir konuşma yaparak gönüllülerin dağılmasını istemiş, yardımlarının ancak orduya kayıt işlemleri yapıldıktan sonra aranacağını bildirmiştir. Tarafsız gözlemcilere göre, bu sırada İçişleri Bakanlığının önünde toplanan gönüllülerin sayısı 10 bini aşmıyordu. Oysa, bundan bir gün sonra isyanı protesto için sendikalar tarafından yapılan grev çağrısına 10 milyon kişi uymuştur.

25 Nisanda de Gaulle hem Fransadaki askeri kuvvetleri çoğaltmak, hem de sivillerin işe karışmalarım önlemek amacıyla, Almanyada bulunan Fransız kuvvetlerini, olağanüstü durum geçince geri yollamak üzere, Fransaya çağırmıştır. İsyan, 26 Nisanda, âsi generallerin gerilemeleri üzerine tarih yaprakları arasına karışmıştır.

İşte Demirelin kulaktan dolma bilgilere dayanarak söylediklerinin içyüzü... Bu bilgi, bütün dünyada tarafsızlıklarıyla ün salmış Le Monde ve New York Times gazetelerinden derlenmiştir. Merak edip bunları karıştıranlar, sivil halkı birkaç âsi generalin peşine katılan kuvvetlerle hükümete bağlı kalan birlikler arasındaki çatıştırmaya karıştırmamak için, Fransız Hükümetinin ne kadar gayret harcadığını daha iyi göreceklerdir.

söylediği kesinlikle bilinmemekle beraber, bazı ihtimaller açıkça ortadadır. Birinci ihtimal, memleketin girdiği kritik devrede tehlikelerden endişe eden bir Başbakanın önemsiz, ya da yanlış bazı haberlere normalden fazla önem vermesi ve AP'li militanları bir darbe yapması ihtimali bulunanlara karşı silâhlanarak ve milis teşkilâtı halinde örgütlenerek karşı koymağa çağırmasıdır. İkinci ihtimal gerçekten ciddi bir tehlikenin mevcudiyeti, üçüncü ihtimal ise bu tarz konuşmanın yaklaşan AP Büyük Kongresi ile ilgili bir taktik olmasıdır. Demirelin bu sözlerinin safiyane bir misal olması ise... Eh, bahis konusu Demirel olduğuna göre neden olmasın?

Bu tarz konuşmanın bir sebebi de, -ki parti içinde Demirele karşı mücadele edenler özellikle bu sebep üzerinde durmaktadırlar- kongre taktiği olabilir. Bir dış tehlikeyi işaret edip yaklaşan Büyük Kongrede partiyi şahsı etrafında kenetlemek isteği gerçekten Demirel "gibi bir Başbakanı Söyle bir kurnazlığa itebilir. Üstelik Demirel, gelişen kongre kulisinin gösterdiği manzaraya göre, yeni taktikler bulup kendisini destekleyenleri arttırmak zorundadır. Çünkü zayıflamaktadır. Çok önem verilen İzmir kongresini Demireli destekleyen kibar taraftarları değil. Demirele karşı mücadele eden Mehmet Karaoğlu ekibi kazanmıştır. Ege illeri üzerinde İzmirin tesiri düşünülürse bu, Demirel için kötü bir işarettir. Üstelik bu mağlûbiyet, İzmir kongresinde Demirel ve Bakanların açıkça ağırlıklarını Kibar lehine koymalarına rağmen alınmıştır. Anadolunun diğer illerinden gelen haberler de Demirel için işlerin çok parlak gitmediğini göstermekledir. Şimdiden Demirele karşı çıkarılacak adayların isimleri kulislerde dolaşmaya başlamıştır. Bunlardan biri Ferruh Bozbeyli, diğeri ise Odalar Birliği Genel Sekreterliğine son günlerde Demirelle arası bozuk olan Mehmet Turgutun desteğiyle gelen Necmettin Erbakandır. Bilgiçin de aday olmak için niyetlendiği ve kendisini gerekliği kadar kuvvetli görürse bir huruç daha yapacağı söylenmektedir. AP Genel Başkanlığına eğer bazı gizli kuvvetler desteklerse, bir adayın iki üç haftada oturabileceğini bilen ve kendisini bu mevkie getiren kuvvetlerin gayrimemnun olduklarını hisseden Demirelin ürkmesi ve akla gelmedik taktiklere başvurması bunlardandır.

Demirel İstanbul İl Kongresinde
Pot kırma rekorunda

Başbakan ,Demirel bir süredenberi böyle "alengirli lâflar" etmektedir. Meclisin açıldığı gün de Grupta yaptığı konuşmada demokrasiyi ve parlâmentoyu tehdit eden bazı ihtimallerden üstü kapalı olarak bahsetmiş ve itidal istemişti, Demirel, İzmirdeki konuşması bilinen akisleri yaratınca, kendisine soru soran gazetecilere de, yalanlama mahiyetinde bazı şeyler söylemiş, fakat yine imâ kokan bir sözü demecinin arasına sıkıştırmayı ihmal etmemiş, "milletin haklarını kimsenin gasbedemiyeceğini" buyurmuştur.

Kongre taktiği mi?

Görülmektedir ki, Başbakan, bu tarzda konuşmakta ısrarlıdır.

Dışa vuran iç huzursuzluk

İktidar partisi gerçekten karışıktır. Karışıklık, bu kritik devrede memleketin huzuruna da tesir edecek nitelikle görünmektedir. Projektörü içe değil dışa tutma ve hem de havayı sertleştirme denemeleri çok zararlı olabilir. Üstelik bu, İktidara bir takını yağcılar tarafından açıktan tavsiye edilmektedir. Haftanın başında Salı günü iktidar taraftarı gazetelerden birinde şu satırlar gözden kaçmamıştır:

"İşte, kiminin eski tâbirle bahar havası dediği, kiminin CHP bünyesindeki huzursuzluk icabı olarak teşhis ettiği mülâyemet ve sessizlik karşısında Demirel, en sert ve azgın muhalefet karşısında Demirel ile aynı davranış içinde görülmektedir. Değişmeyen bu davranış, objektif ve değişmeyen bir düşünme revişidir..."

Bu politikanın tesiri yavaş yavaş yurtta, yabancı olmayan bir dekor meydana çıkarmaya başlamıştır: Boyuna ihtilâli imâ eden bir Başbakan, "Menderes, Menderes çok yaşa" avazeleri -İstanbul kongresinde-, kongrelerde en çok alkışlanan ve buna 27 Mayısçılara muşta salladığı için lâyık görünen bir Hamido, üniversite hocalarına yönelen ve "kara cüppeliler" edebiyatım hatırlatan bir saldırı Kampanyası...

Üstelik bu manzarayı endişe ile izleyen ve kötümser teşhisler koyanlar muhalefettekiler değil, iktidar partisinin mensuplarıdır. Bir İhsan Gürsan istifayı basarken zor ve kritik günlerin geleceğinden bahsetmekte, İstanbul kongresinde Gençlik Kolları temsilcisi delege -Temel Öztürk- şöyle demektedir:

"....27 Mayıs çanları kulaklarımızda yakında çınlıyacaktır. Bunu hiç bîr kuvvet durduramayacaktır..." AP'lilerin durdurabildiği, sadece,

kongrelerde delegelerle
Lâf lâfı açar ama...

"yuh", "in aşağı" diye haykırarak bu uyarma konuşması olmuştur.

Bîr AP'li bu hafta, AP için en müsait şartlan bugünkü hale getirenin Demirel olduğunu söyledikten sonra şöyle dedi:

"— Aferin oğlum Ahmet, sen bu yolda devam et!"

Hükümet

Suçüstü yakalananlar

(Kapaktaki politikacı)

Önce, "hiç bir şey söyleyemem" diyen İhsan Gürsan, AKİS'çi soruyu dönüp dolaşıp tekrarlayınca,

"— Bunu yalanlamak Hariciye Vekiline düşer!" dedi.

Gürsana göre, sözü edilen "temas" yapılmışsa, bunu teyid edecek olan Hariciye Vekiliydi. Yapılmamışsa yalanlaması gereken yine oydu.. Gazetecinin müstafi Bakana sorduğu haber, Dışişleri Bakanı Çağlayangilin Amerikaya yaptığı seyahatte, Maliye Bakanlığının haberi olmadan -ve muhtemelen Başbakanın direktifi ile- "özel nitelik"te yardım istemesi ve bu olayın Gürsanın istifasını doğuran sebepler arasında bulunmasıydı. Dışişleri Bakanı Çağlayangil ise, aynı konudaki soruları bir kaç gün önce -güya- cevaplandırmış, fakat meseleye hiç bir açıklık getirmemişti. Çağlayangil sanki olayı tüm olarak yalanlarmış gibi bir eda takınmış, fakat yalanladığı sadece Gürsanın istifa mektubunda böyle bir iddianın yer aldığı noktası olmuştu. Buna karşılık Çağlayangil, iddianın esasını, yani Amerikada böyle bir temas yaptığını yalanlamaktan dikkatle kaçınmıştı...

Bu yalanlamadan bir kaç gün sonra, Demirelle aynı kabinede Bakanlık yapmış bir politikacı; Dışişleri Bakam vasıtasıyla ve özel şartlarla Amerikadan yardım istenilmesi konusunda bazı şeyler bildiğini, fakat "bu konuda fikir dermeyan etmek istemediğim" bildirdi...

Müphemiyet bulutları yavaş yavaş dağılıyordu. Nitekim bu haftanın başında Sah günü, Dışişleri Bakanlığının Çağlayangilden sonra gelen yetkilisi, Genel Sekreter Zeki Kuneralp konuyla ilgili soruya ilgi çekici bir cevap verdi. Kuneralp, önce olayı yalanlamıştı. AKİS'çi bu defa soruyu şöyle sordu:

"— Beyfendi, böyle bir temasın yapılmış yolması gerekir. Çünkü Dışişleri Bakanlığı Maliye Bakanlığına bir süre önce bir yazı yazarak, Amerikadan yardım talebinde bulunulduğunu haber vermiş ve bilgi edinilmesini istemiş.."

Genel Sekreter kısa bir sükûttan sonra sesi biraz değişmiş olarak şu cevabı verdi:

"— Umumi olarak bir Hariciye Vekili Hükümetini ilgilendiren konularda temaslar yapabilir. Her konuda... Hariciye Vekili son defa Eylül ayında Amerikaya Reisicumhurumuzun ziyareti hazırlıkları ve askeri yardım konuları için gitmişti. O sırada ister istemez Türk - Amerikan münasebetleri söz konusu olmuş olabilir. Askeri, kültürel ve iktisadi konular görüşülmüş olabiliri!"

13 sayılı kanun

Genel Sekreterin normal gördüğü ve dolaylı olarak doğruladığı durum, gerçekte, hem Türkiye Cumhuriyeti Mer'i Kanunlarına ve hem de ciddi bir devlet yönetimi anlayışına aykırıdır. Çünkü 1966 Türkiyesinde bir Dışişleri Bakanının, Maliye Bakanının haberi olmadan bir yabancı ülkeden yardım istemesi yürürlükteki bir kanunu ihlâl etmektedir. Bu kanunun hangisi olduğunu, İhsan Gürsan AKİS'çi ile yaptığı görüşmede "Bu 13 sayılı kanun meselesidir" diye ifade etmiştir... Bu Kanun, 1960 yazında, MBK tarafından, 27 Mayıs öncesinde Devleti idare edenlerin yabancı ülkelerle dış yardım sağlamak için yaptıkları alaturka kapı aralığı pazarlıklarını önlemek için çıkarılmıştı. Bu bir "tepki kanunu" idi ve dış iktisadi münasebetlerin yürütülmesi yetkisini Maliye Bakanlığına veriyordu.

Türkiyede dış iktisadi münasebetleri 1962'den 1960 yazına kadar

Kulağa Küpe...

Bu gidişle

Yozgatta bira fabrikası! Bir temeli atılmış, C.H.P.'nin Tekel Bakanı Orhan öztrak tarafından, bir temel atma töreni yapıldı, A.P.'nin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından..

Bursada Sanayi Sitesi! Bir hizmete açılmış 1963'te, bir açılış töreni yapıldı bu hafta, A.P.'nin Dışişleri Bakanıyla Sanayi Bakanı tarafından..

Dostlar, hazır olunuz. Haftaya Galata Köprüsünün "sayın Başbakanımız Muhteşem Süleymanın uğurlu elleriyle" ya temel atma töreni var, ya açılış töreni..

Dışişleri Bakanlığı yürütmüştür. İşlerin o devirde nasıl "yürüdüğü" hatırlardadır. Laubali temaslar, pahalı yardım isteme seyahatleri, yabancıların yardım karşılığı elde ettikleri imtiyazlar, bu şartlar içinde bir kaç milyonluk kredi sağlanınca İktidar taraftarı basının kopardığı propaganda gümbürtüleri... Bu arada halk arasında yayılan söylentiler, kimlerin yardımlardan ne kadar yüzde aldıktan, bir kodamanın Amerik'a seyahatinde "para" anlamında yaptığı parmak işaretine Amerikalı muhatabının hangi el işaretiyle cevap verdiği, bir milletin yalnız menfaatlerinin değil, haysiyetinin de nasıl zedelendiğinin belirtileridir.

1960 yazında 13 Sayılı Kanunun kabulü ve "dış iktisadî münasebetlerin Maliye Bakanlığınca yürütülmesi" esasının konulması bu sebeplere bağlıdır. Bu kanunu hazırlayanlar gerekçelerinde Dışişleri Bakanlığının vardım alırken siyasi tâviz verebileceğini özellikle belirtmişlerdi.

Dış iktisadi münasebetleri 1960-66 yılları arasında Maliye Bakanlığı yürütmüştür ve işler pekâlâ yolunda girmiştir. Konsorsiyom kurulmuş, Türkiyeye vapılan yardımlar müesseseleşmiştir. İşin siyasi yanıyla ilgilenmeyen Maliye Bakanlığı uzmanları, gidiyorlar, rakamları ortaya döküp, Türkiyenin durumunu ve ihtiyacını ortaya koyuyorlar, işi teknik ve ciddi plânda pişirip kotarıyor, halledip geliyorlardı. Ne reklâmları yapılıyor, ne gürültü koparılıyor, fakat sağlanan krediler hem iyi şartlarda, hem de önemli miktarlarda oluyordu. Üstelik bu uzmanlar, 13. Sayılı Kanunun verdiği imkânla, yabancılardan gelebilecek siyasî tâviz taleplerine karşı da şerbetliydiler.. 1960-65 arası bu işleri yürütenlerden bir yetkili bu "şerbet'in ne olduğunu şöyle anlattı:

"— Selâhiyetin Maliyenin elinde bulunması işimize geliyordu. Yardım mukabili ileri sürülen siyasi tâviz ve imtiyaz taleplerine karşı, siyasi yetkimiz olmadığını ileri sürebiliyorduk.."

Devir değişiyor

Bu uygulama hariciyecilerin pek hoşuna gitmemiştir. Onlar, yetkilerinin haksız yere daraltıldığı düşüncesine kapılmışlar, durumu eskiye döndürmek için el altından çabalar göstermişlerdir. Hattâ Meclise, Cevat Açıkalın, Coşkun Kırca gibi eski hariciyeciler tarafından, 1960 öncesindeki statünün iadesi icin bir Kanun Teklifi dahi verilmiştir. Bu konudaki ilk ciddi sürtüşmeler Demirelin iktidara gelişiyle başlamıştır. Demirelin Başbakan Yardımcısı olarak bulunduğu ilk Hükümetin Dışişleri Bakanı ile Ticaret Bakanı bir komisyonda bu konuda "karşı karşıya" gelmişlerdir. Dışişleri Bakanı statünün değişmesini istemiş, gerekçe olarak "temsil vahdeti" zorunluğunu ileri sürmüştür. Ticaret Bakanı ise -Macit Zeren şu karşılığı vermiştir:

İhsan Gürsan
Prestij meselesi

"— Ben şahsen bu gerekçeye iştirak etmiyorum. Dış iktisadi münasebetlerin yürütülmesi sorumluluğunun tekrar Dışişleri Bakanlığına verilmesi istenirken temsilde vahdet prensibi ileri sürülmektedir. Burada temsil müessesesi yanlış ve tek taraflı anlaşılmaktadır. Temsilde bir temsil eden, bir temsil edilen vardır. Vahdeti hangisinde arayacağız? Bir kere şunu tesbit etmek gerek: Temsil edilen tektir ve Türkiye Cumhuriyetidir. Temsil eden çok olabilir. Eğer bu konuda mutaassıp olunursa ihtisası tamamen bir tarafa bırakıp askerî ataşeleri dahi kaldırmamız ve bütün selâhiystleri Dışişleri Bakanlığına vermemiz gerekir. Hattâ bu bile vahdeti sağlamaz. Çünkü Anayasa Cumhurbaşkanını Devleti temsile yetkili kılmıştır. O zaman temsil eden de vahdeti sağlıyacağız diye Dışişleri Bakanlığını da kaldırıp bu selâhiyeti sadece Cumhurbaşkanına vermemiz gerekir.. Bu görüş hatalıdır.."

Bakanlar arasında bu tartışma devam ederken memurlar arasındaki sürtüşme de artmıştır. İktisadi konularda seyahate çıkacak heyetlere seçilecek başkanın, hangi bakanlığa mensup olacağı sık sık anlaşmazlık konusu olmuştur. Washington, Paris gibi önemli merkezlerde Maliye Misyonu Başkam olarak vazife gören Maliye Bakanlığı uzmanlarına elçi payesi verilmemesi için Dışişleri Bakanlığı diretmiştir. Oysa diğer ülkelerin mali misyon başkanlarına çok zaman elçi payesi verilmektedir.

Fiili durum yaratılıyor

1965 seçimlerinden sonra yarım İktidar sona erip "tam iktidar" ele geçince, 13 Sayılı Kanunun yarattığı statüye fiilî tecavüz başlamıştır. Bunun ilk ve gürültülü örneği 1965 yılı sonunda, Amerikada Çağlayangil tarafından Maliye Bakanlığının haberi dışında yapılan yardım talebidir. Bu daha ziyade zemin yoklama olarak kalmıştır. AKİS 8 Ocak 1966 tarihli sayısında bu görüşmeyi şöyle haber vermişti:

"....Cumhuriyet Hükümetinin Dışişleri Bakanı, nihayet bir yabancı devletin Dışişleri Bakanı olan Rusk'-a AP'nin seçimlerde sol ile mücadele edip onun elinden iktidarı aldığını, AP İktidarının solculukla daimi surette uğraşıp ona Türkiyede imkân vermeyeceğini söyledikten sonra Amerikanın bu iktidara yardım etmesini istemiştir. Cumhuriyet Hükümetinin Dışişleri Bakanı Amerika Dışişleri Bakanına, buna karşılık AP İktidarının amerikan dostluğu konusundaki teminatını sunmuştur. Çağlayangil görüşmenin bu kısmında Türkiyenin sola kaydırılması tehlikesini AP'nin önleliğini iftiharla anlatmıştır.

Amerika Dışişleri Bakanının yardım talebine verdiği cevap, soğuk bir Teşekkür ederim' olmuştur.

Çüzülen sır

Gürsanın istifasındaki sır, çözülmüş bulunuyor. İstifanın sebebi, Demirdin direktifiyle Çağlayangilin Amerikadan "özel nitelikte" ek yardım istemesidir. Her yardımın "Welcome" edildiği devir, halbuki, İhtilâlin ötesinde kalmıştır ve Türkiyeyi bu zihniyetin batırdığını Gürsan bilmektedir.

Gürsan, ilk Koalisyon Hükümetinin Maliye Bakanı olarak dış finansmanlar konusunda bugüne kadar uygulanan sağlam politikanın kurucularından biridir. Bu politika bize dışarda sadece itibar sağlamamış, hesap ve kitabımızı bilmemize de yaramış ve plânlı devreye bu sayede girilmiştir. "Özel nitelikte yardım" demek, karşılığında tâviz vermek demektir. Amerika, Demirelin elinde bu tâvizi verecek kudretin dahi bulunmadığını bildiği, üstelik Menderesten de ağızı yandığı için talebe iltifat etmemiştir.

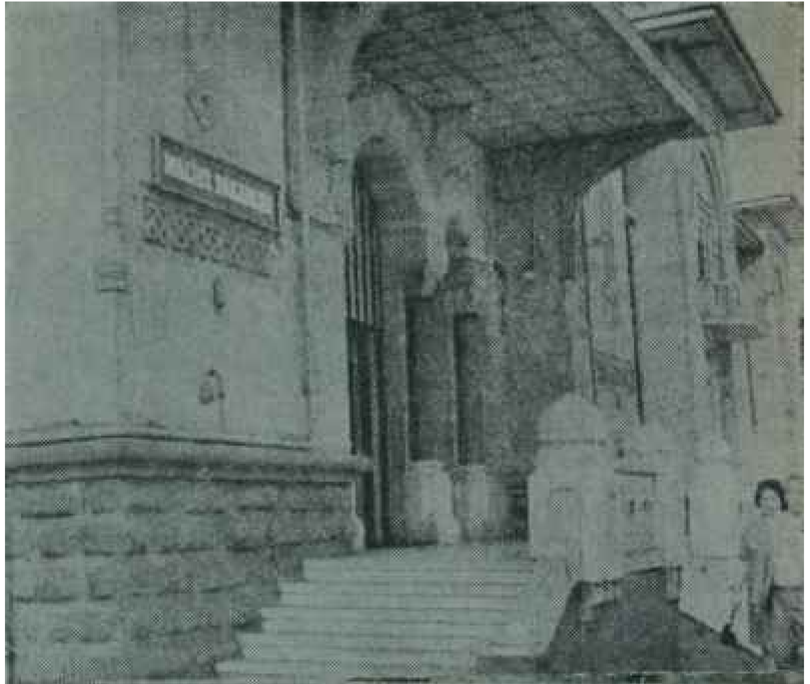
Con Ahmedin derv-i daim makinesiyle hükümet etmek belki kâğıt üzerinde insana kolay gelir ama, bunun altından çıkacak çapanoğlu işte böyle, Gürsan tipi ciddi siyaset adamlarını o ekipten uzak tutar ve o ekip sonda bir Polatkan - Zorlu ekibi olur.

Cumhuriyetten bu yana bu, bir Türkiye Dışişleri Bakanının, memleketin iç meselelerini bahis konusu ederek, ilk defa yabancı bir Devletin Dışişleri Bakanından yardım talebidir ve herhalde İktidar için iftihar sebebi olmıyacaktır."

13 Sayılı Kanunun ve milli menfaatlerin sınırlarını zorlıyan bu davranışın altında bazı sebepler yatmaktadır. Bunların başında AP Büyük Kongresinde Jöhnson'la birlikte çekilmiş resmini dağıttıran ve el altından "beni seçerseniz Amerikan yardımı oluk gibi akacak" propagandan yaptıran Demirelin, vaadini tezekten yerine getirme niyeti vardır. Diğer sebep 1965 kışında bütçe sırasında Hükümet devirerek iktidara gelmeyle başlıyan ve gittikçe tehlikeli hal alan hesapsız iktisat politikasının yarattığı büyük darlıktır. Bilindiği gibi bu sıkıntı gittikçe artmıştır. Bundan başka, Demirel, yanında "gözde umum müdür" olarak devlet idaresi kursu gördüğü Menderesin üslûbunu uygulamak istemekte, o devrin kapı arkası pazarlıklarını özlemektedir. Niçin bir Başbakan Hariciye Vekilini, kulağına karşı tarafa iletecek bir vaad fısıldayıp Okyanus ötesine göndermesin -Menderesin Zorluyu gönderdiği gibi- ve masallardaki gibi bütün zorlukları bir anda halledecek astronomik yardımlar alamasın? Hele Okyanus ötesindekilerin Türkiyeden bu kadar istekleri varken! Verirsin Pipe-Line'ı alırsın krediyi, verirsin Karadeniz Bakırlarını alırsın hibeyi, bir de Kıbrısı feda ettin mi amerikalının dolarları yağmur gibi yağar Türkiyeye... Con Ahmedin devridaim makinası bu vargelden daha mı iyidir? Bunlar akıllarda olup olmadığı bilinmeyen hesaplar ve ihtimallerdir.

Tehlikeli gidiş

Amerikaya Dışişleri Bakanı Çağlayangil vasıtasıyla yapılan ilk taтep Dean Rusk'un "kuru bir teşekkürü" ile karşılandı diye bu yolun yolcuları elbette ki ümitlerini kesecek değillerdir. Demirelin geçen yılki bütçeden intikal eden açığı kapatmaktaki ihmalkârlığı, kendisine durumun kötüye gittiği yolunda yapılan uyarmalara karşı hiç tınmaması ve rahatına bakması, bir ümide dayanmaktadır. Herhalde bu yüzden olacak. Temmuz ayında iktisadî durumun ne derecede tehlikeli biçim aldığını bir muhtıra ile kendisine bildiren Maliye Bakanı İhsan Gürsana cevap dahi vermemiştir. Demirel bu arada bol bol kurdelâ kesmekte. Yüksek Plânlama Kurulu toplantılarına boş verip, "yeni vergi lâzım" sözlerine kulak tıkamaktadır. Demirelin neyi beklediğini, Gürsan oldukça geç anlamıştır. Bu, açıktan bir Amerikan yardımıdır... Eylül ayında "Cumhubaşkanının Amerikaya yapacağı gezinin hazırlıkları ile ilgilenmek" gibi garip bir gerekçe ile Amerikaya uçan Çağlayangil sadece Demirelin bildiği bir tembihat almıştır. Dışişleri Bakanı bu tembihata uygun olarak Amerika Hükümetinden Konsorsiyom ve AİD kredileri ve Mevzuatı dışında ve diğer memleketlere

T.C. Maliye Bakanlığı
"Benim adım dertli dolap..."

yapılacak ödemelerde kullanılabilmek şartıyla iktisadî yardım talep etmiştir. -Kredinin böylesi alınırsa yenmez de, yanında yatılır!- Fakat aksilik bu ya, kendisinden habersiz girişilen bu teşebbüsü Gürsan sonradan öğrenmiş ve yetkilerine tecavüz edildiğini açıkça görmüştür.. Zaten iktisadî durum da, Başbakan tarafından desteklenmeyen bir Maliye Bakanının tahammül edemiyeceği bir hal almıştır: Son 10 ay içinde yapılan emisyon 1 milyar 100 milyonu geçmiş, Merkez Bankası kaynakları fazlası ile zorlanmış ve Protokola bağlı olan yüzde 8'lik had aşılmıştır. Ödenmeyen müteahhit istihkaklarının miktarı milyara yaklaşmıştır: Kışa vâdede bunun karşılığını bulmak pek mümkün görünmemektedir. 1967 Programı 2.7 milyar açık verecektir. Geçen yıldan 1.7 milyar kadar açık buna eklenecektir. Üstelik yeni Bakanlık bütçeleri 5 milyara yakın fazla taleple gelmiştir. Diğer Bakanlıklara söz anlatılsa, geçen yıla göre 1 milyar fazla bütçe teklif eden Milli Savunma Bakanlığı nasıl ikna edilecektir. Bu durumda yeni finansman imkânlarının sağlanması kesin bir zarurettir. Bunun en sağlam çeşidi ise vergidir. Fakat Başbakanın bunlara hiç önem verdiği yoktur. Gürsanın Muhtırasına cevap bile vermemiştir. Gürsanl a temas etmemiştir.

Dağlara karmı yağdı?

Demirelin, Çağlayangil döndükten sonra değişiveren tutumu Yüksek Plânlama Kurulunda ortaya çıkmıştır. Bir kaç gün önceye kadar tasasız görünen Başbakan bu defa yatırımların ve cari masrafların kısılmasını istemektedir. Bu çelişme "Acep Sam Amca yüzvermedi mi?" diye düşüncelere yol açmıştır.

Neticede, bütün bu sebeplere, yetkisinin aşılması da eklenince Gürsan istifa etmiştir. Gürsan iktisadî durum hakkında kötümserdir. Enflâsyonist baskının arttığını söylemekte, durumun "kritik" olduğunu ifade etmektedir. Gürsanın fikrince ek dış yardım sağlansa bile, bu, sağlam ve milli menfaatlere her zaman uyan bir finansman yolu değildir. Çünkü bu yardımlar "bizim kara kaşımıza, kara gözümüze verilmemektedir." Yeni vergi zorunludur ve yerine kim Maliye Bakanı olsa bu zorunluğu görecektir.

AKİS'çiye,

"— Çok ağır görev, çok.. Ne kimseyi memnun edebilirsiniz, ne kendinizi. Sorumluluğunuz icabı istekleri karşılıyamazsınız. Zecri tedbirler almak zorunda kalırsınız, haşin davranırsınız" diye dert yanan Gürsan ilerde gerekirse Grupta mücadelesine devam edeceğini ifade etmiş, bu arada 13 Sayılı Kanunun değişmesine "karşı" olduğunu sözlerine eklemiştir.

13 Sayılı Kanunun değişmesi konusunda zıt fikir ise Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Zeki Kuneralpindir. Kuneralp, bu konudaki, soruya,

"— Vallahi biz 13 Sayılı Kanun konusunda kesin vaziyet almış değiliz. Hükümetin kararma göre vazife yaparız. Hükümet dış iktisadi temasları yürütme selâhiyetini tekrar Hariciyeye verirse memnuniyetle görevimizi yaparız. Umumiyetle bu konular bir bütün teşkil eder. Dış temasları bir merkezden yürütmek daha iyidir. Hariciye gerekirse diğer Bakanlıklardan yardım isteyebilir" diye cevap vermiştir.

Bu bir görüştür. Maliye ile Hariciyenin fikir ayrılığını açıkça ortaya koymaktadır. Ama Çağlayangilin yaptığı temaslar, görüşten öte, bir kanunun ve daha bir çok şeyin fiilen ihlâlidir. Üstelik Demirelle Çağlayangil bunu da becerememişler ve suçüstü yakalanmışlardır...

Eğilim açıktır: Hükümet 1960-66 arasında sürdürülen ciddi, rakamlara bağlı, siyasî tâvize ve gizli pazarlığa dayandınlmayan dış yardım politikasından memnun değildir. Daha sisli bir ortam ve sonsuz manevra kaabiliyeti istemektedir. Ama şu nokta unutulmamaktadır: Kendilerinden önce bu yolu deneyen iki kafadar -Menderes ile Zorlu- sonunda hem batı âleminde, hem de Türkiyede bütün prestij ve kredilerini kaybetmişlerdi. 1960 öncesinde Menderesin hangi sebeplerle bir Rusya gezisi plânladığı hatırlanmaktadır.

Eğitim

Tehlikeli alâkalar

"Başlarında tek tel siyah saç kalmamış iki insan, iki eski asker, kararlaştırılan saatte görüştüler. İtinayla giyinmiş, ak saçlı ve fakat dinç ziyaretçi, bir süredir kafasını meşgul eden meseleleri, kendisini dikkatle dinleyen zata açık seslide anlattı ve onun aynı konulardaki görüşlerini öğrendi. Ziyaretçi bir süre sonra evine dönerken, görevini yapmış insanların huzuru içindeydi.

Görüşme geçtiğimiz hafta Çankayada, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ile CHP Genel Başkanı İsmet

Öğretmenler dertleşiyorlar
AP geldi, böyle oldu

İnönü arsamda yapıldı. İnönü, bu görüşmede Cumhurbaşkanı Sunaya, iktidar ve ona yakın çevrelerin öğretmenler üzerine uyguladığı ağır baskıları ve aynı konuda yapılmakta olan hukuk dışı işlemleri anlattı. Muhalefet lideri daha önce de, geçtiğimiz hafta Çarşamba günü-, partisinin Ortak Grup toplantısında bu konuyu işlemiş ve şöyle bir konuşma yapmıştı:

",— Bir önemli konu da öğretmen topluluğunun içinde bulunduğu derin huzursuzluktur. Bu arada köy öğretmenlerini malûm çevrelerce baskı altına alma gayretlerine dair pek çok şikâyetler aldım. Üzüntü duydum. Federasyon grupu ile Milliyetçi Öğretmenler Derneklerinin karşılıklı: vaziyete sokulması eğitim ve öğretimi zedelemektedir. Bir taraf iltihaka zorlanmakta veya çevre yaşanılmaz hale getirilmektedir. Türkiyede vahim olaylar cereyan ediyor.. Hocalar öğretmenleri baskı altında tutuyor. Bütün bu konulan sayın Başbakana anlatacağım. Olumlu bir sonuç alacağımızı umanın."

CHP Genel Başkanı başlangıçta, konuşmasında da belirttiği gibi bu "vahim durumu" Başbakan Süleyman Demirele duyurmayı düşündü ve fakat o sırada Demireli Ankarada yakalayamadığı için şikâyetini Cumhurbaşkanı Sunaya yaptı.

Muhalefet lideri İsmet İnönü ile Cumhurbaşkanı Sunayın görüşmesinden ve CHP Genel Başkanının Grup konuşmasından basın yoluyla haberdar plan ve öğretmenler arasında "tebeşirci Selâhattin" diye arulan Milliyetçi Öğretmenler Derneği Genel Başkanı Selâhattin Arıkan" ertesi gün bir basın toplantısı yaptı ve İnönüyü cevaplandırdı.

Milliyetçi Öğretmenler Derneği -sanki diğerleri milliyetçi değil- Genel Başkanı Arıkan beyanatında kendisinin tüm Öğretmenlerin lideri olduğunu ifade ediyor ve Demirelin davulunu tokmaklıyordu.

Selâhattin Ankanın öğretmenleri ikiye ayıran beyanatından sonra AP iktidarı ile birlikte öğretmenlere musallat olan partizanlık âfeti su yüzüne açık seçik geçen hafta içinde çıktı.

Türkiye Öğretmenlerinin gerçek temsilcisi olan Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Genel Başkanı Hayrettin Uysal durumu şöyle özetledi:

Hayrettin Uysal
Cihad açıldı

"— Türkiyenin çeşitli yerlerinde meydana gelen ve gittikçe gelişen partizan baskı örneklerini, Milliyetçi - Mukaddesatçı görünmeye çalışan, gerçekte çıkarcı bir kuruluşun Bakanlık üzerindeki etkilerini saklama gayretleri, elimizdeki belgeler yönünden mümkün değildir. Milli Eğitim Bakanlığının üzerinde bu çevrelerin etkisi söz konusu değilse, Milli Eğitim Bakanlığının çeşitli kademelerine yerleştirilen Milliyetçi - Mukaddesatçı öğretmen birliği kurucularının buralarda işi ne? Bu kişilerin faaliyetlerini ve içlerinde AP milletvekili adaylarının bulunduğu kadronun türk milli eğitimine kendi dernekleri vasıtası ile hem kadro bakımından, hem de Atatürk milliyetçiliğine aykırı eylemleri bakımından çabalarını ne ile izah edebilirler?"

Selâhattin Arıkan
Davulu tokmaklıyor

Önce kadro!.

Öğretmenlere uygulanan ve her geçen gün şiddetini artıran bu terör havası yeni başlamadı. AP'nin. iktidara gelişini kendileri için bir "kurtuluş" olarak niteleyen ve milliyetçi - mukaddesatçı geçinen bir grup fırsatçı, derhal Milli Eğitim Bakanlığını işgal ederek icra-ı faaliyete geçtier. Önce Bakanlıktaki köşe başları "ayarlandı". Milliyetçi Öğretmenler Derneği mücahitlerinden ve hepsi de AP'li olan Osman Tunç, Ömer Tanrıkulu, Nurettin Uytun, Mehmet Uytun şube müdür ve müdür yardımcılıklarına getirildiler. Cevat Korkut, Hüseyin Yemişoğlu, Reşat Mızrak, Ali Rıza Özgünç, Sıtkı Bilmen, Emin Çakıroğlu adındaki şahıslar Bakanlığın kilit noktalarına tâyin edildiler. Bunların hepsi de, ya açıktan AP'lidirler veya AP'ye yakınlıklarıyla tanınmaktadırlar.

Suyun altındaki oyun

Büyük kısmı, DP'den müdevver yöneticilerin rahle-i tedrisinden geçen yeni ekibin Bakanlık içindeki hakimiyeti bu kadarla kalmadı. Kayırma yöneticiler hemen paçaları sıvadılar ve ilk olarak işe illerden başladılar. İlerdeki Milli Eğitim temsilciliklerine AP sempatizanı kişileri yerleştirdiler. Asıl önemlisi, Bu kanalla ilçelere, köylere ve yurdun dört bucağındaki eğitim görevlileri arasına partizanlık tohumunun ekilmesidir. Bakanlıktaki kadroya diğer öğretmenler tarafından takılan isim "Listeciler" dir. Bunlar harıl harıl kara listeler hazırlamakta ve bu listelere göre Bakanlıkça tayinler yapılmaktadır. Bunun için de bir yol bulunmuştur: Bulundukları çevrede AP'ye karşı

ve devrimci olarak tanınan öğretmenler çeşitli şark kurnazlıklarıyla suçlu diye disiplin kurularına sevkedilmekte ve hazırlanan danışıklı döğüş gereği olarak da ya başka yerlere sürülmekte veya Bakanlık emrine alınmaktadırlar. Mahalli AP yöneticilerinin, köy imamlarının veya çevrenin nüfuzlu kişilerinin istemediği öğretmenlere derhal birer kulp takılmaktadır ve bunlar çoğu kere de gerekçesiz olarak başka yerlere tayin edilmektedir. Nurcular, öğretmenleri lekelemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Bu olaylar en çok Milliyetçi Öğretmenler Teşkilâtının bulunduğu yerlerde oldu. Antalya, Edirne, Adıyaman, Bursa, İzmir ve Konya, öğretmenlerin en çok tedirgin edildikleri illerdir. Buralarda görevli Ömer Lütfi Göksel, Selâhattin Ortaç, Remzi Uçar, Ertuğrul Seyhan, Reşat Mızrak gibi Millî Eğitim müdürleri bir taraftan bölgelerinde Milliyetçi Öğretmenler Derneği şubelerinin kurulmasını bütün imkânlarıyla desteklerken, bir taraftan da öğretmenleri bu derneklere sokabilmek için her çeşit ayak oyununa başvurdular.

Partizanlığı da aşan bu davranışlar, milliyetçi - mukaddesatçı kadronun Parlâmentodaki temsilcileri tarafından da en geniş şekilde himaye ve teşvik gördü. Fethi Tevetoğlu, Hüsnü Dikeçligil, İhsan Ataöv, Mevlût Yılmaz, Muammer Dirik, Mehmet Ateşoğlu, Ali Rıza Çetinel, Fahri Uğrasızoğlu, Naşit Sanca, Osman Yüksel Serdengeçti ve Zeki Efeoğlu acundaki milletvekili ve senatörler, bu kara tedhişin ve partizan eylemlerin ya bizzat tertipçisi veya savunucusu oldular.

Uyusun da büyüsün..

Bu hava içinde ve sebepsiz olarak cezalandırılan veya sürülen yüzlerce öğretmen, Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu ve Türkiye Öğretmenler Sendikasına başvurarak haklarının savunulmasını istedi. Bunun üzerine her iki teşekkül 162 haksız tâyin ve hukuk dışı işlem hakkında Danıştaya dâva açtı.

En son bir habere göre, Türkiye Öğretmenler Sendikasının Genel Başkanı Fakir Baykurt ya Ankara dışına tâyin edilmek veya Bakanlık emrine alınmak üzeredir. Yine bir yazar olan ve bir süre önce Adanaya sürülen Mahmut Makalın Bakanlık emrine alınması hakkındaki kararname de tastikten çıkmıştır.

Bakanlık yetkilileri, başta Bakan Orhan Dengiz olduğu halde olayları yalanlamaya çalışmakla yetindiler. Onlara göre, AP'nin karşısında olan öğretmen kuruluşları bu havayı kasıtlı olarak yayıyor ve politik çıkarları için bundan fayda umuyorlardı.

Geçtiğimiz hafta içinde Ana Muhalefet partisi liderini bir konuşma yapmaya ve Cumhurbaşkanına şikâyete zorlayan olayların su yüzündeki sebepleri ne olursa olsun hakim kanaat, AP iktidarının ve bir takım adamlarının Anayasanın en- samimi savunucuları olan devrimci öğretmenlere karşı tam bir cihat açtıklarıdır. Hatırlanacağı gibi bu, DP iktidarının son yıllarında da böyle olmuş ve fakat daha akıllı hareket eden o kadro bile işi bu derece aleniyete dökmeye cesaret edememişti. Buna rağmen sonuç bilinmektedir.

C. H. P.

Mağlup sayılan galipler

Biten hafta içinde, CHP'de garip bir hadise oldu. Kurultaydan mağlûp çıkan Feyzioğlu takımı, zaten el altından idare etmekte olduğu 76larla birlikte ismi var, cismi yok bir çorba- Grup seçimlerini vurmuş ve Kurultayda, yahut ondan önce Ortanın Soluna karşı direnenleri yönetim kurullarına seçtirmişti. Fakat bir kaç gün sonra, yönetim kurulları ortak bir toplantı yaptıklarında yeni galiplerden pek canhıraş bir feryat yükseldi: Kendileri sağcı olmakla suçlanıyorlardı! Feyzioğlu takımının en karıştırıcı unsuru Coşkun Kırca daha da üst seviyede bir imdat talebinde bulundu: İnönü, kendilerini savunmalı ve kendilerinin sağcı olmadıklarım ilân etmeliydi! Zira, Grup seçimlerini hemen bütün gazeteler "Sağcıların zaferi" olarak vermişti. Sağcılar, aslında sol fikirlere sahip kendileriydi! Böyle haksızlık olur muydu?

Bülent Ecevit
Teşkilâta hareket

Aslında bu, gerçekten sol fikirlere sahip bulundukları halde, Teşkilâtın Ortanın Solunu tutmayacağı ve onun şampiyonlarını, başta İnönü, itham edeceği hesabıyla oyun içinde oyun çevirmeye kalkışanların Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmalarının ibret verici bir tecellisiydi.

İnönü, talebe gülmekten kendisini alamadı. Sol fikir sahipleri bir tutumlarından dolayı taraflı tarafsız bütün basında sağa diye damgalanmışlardı. Şimdi Genel Başkandan kendilerinin sağcı olmadıklarının ilânını istiyorlardı.

Bunu sağlamak için tutumlarını değiştirmeleri daha kestirme bir yol değil miydi?

Meselenin aslı

Aslında hadise, Ortanın Solu fikrinin CHP Teşkilâtında, o takımın ilk tahmininin aksine gittikçe daha fazla itibar ve taraftar topladığının her geçen gün biraz daha iyi belirmesinin doğurduğu burukluktur. Bunun delilleri Genel Merkezde şimdi her gün tekrarlanmaktadır.

Haftanın içinde, Kırıkkale CHP ilçe başkanı, yanında fakir kılıklı bir vatandaşla birlikte Genel Sekreter Yardımcılarının odasına girdi. Kendilerini Orhan Birgit karşıladı. Fakir kılıklı vatandaşla ilçe başkanı, âdeta hepbir ağızdan şöyle dediler:

"— Bizim Kırıkkalede açık oturum yapacağız. Ecevitle sizlerin de gelmenizi isteriz.."

Birgit, Genel Sekreterin gezi

VI

Menderes seçime gitseydi 27 Mayıs olur muydu? — D.P.'yi kimler kapattırdı? — Türkeşle particilik oynuyoruz — Koltuğunun altında iki kiloluk çikolata paketiyle Paşayı ziyarete gelen damat — İhtilâlcileri çembere alan malûm çevre — İlim Heyetinin serencamı.

İhtilâl başarıya ulaşmıştır. İktidarın sadece büyük başları değil, bütün milletvekilleri, hattâ idare alanındaki sorumluları, onlarla ilgi kurmuş sorumsuzlar, isimleri "vurguncu" diye çıkmış iş adamları tevkif edilmişler, emniyet altına alınmışlardır. Hareket, D.P. o tarihte bütün itibarını çoktan yitirmiş bulunduğu için çok geniş kütleler tarafından hararetle desteklenmiştir. Bütün Ordu bir ve beraberdir. Her şey bir yıldırım hızıyla geliştiğinden D.P. militanları kendi taraftarlarını organize ederek bir halk mukavemeti tertipleyememişlerdir. Zamanla şurada veya burada bir takım münferit vakalar görülecek, "koyu Demokrat" bilinen bölgelerde bazı tevkifler yapılacak, ihtilâl aleyhtarı beyannameler ele geçirilecektir ama bunların hiç biri, önemli sayılabilecek bir çapı bulmayacaktır. Memleket sakindir, genel hayata huzur hâkimdir. Operasyon tamamlanmıştır.

İhtilâl başarıya ulaşır ulaşmaz, daha doğrusu, bir başarısızlık ihtimalinin ortadan kalktığı dakikada ihtilâlcilerin hemen bir ilim komisyonu kurmak için harekete geçmeleri düşünmek lâzımdır ki ihtilâlciler, İzmirdeki liderleriyle İstanbuldaki profesörleri aynı önemde saymışlar ve onları Başkente getirmek üzere aynı anda uçak tahrik etmişlerdir- hareketin altında yatan gerçek mânayı gözler önüne sermiştir. Sonraları 27 Mayısın bir ruhundan bahsedilecek, bir 27 Mayıs edebiyatı yapılacak, "çağdaş uygarlık düzeyi" idealleri icat edilecek, misyonlar ve misyonerler yaratılacak, sosyal reformlar söz konusu olacaktır. Halbuki 27 Mayıs günü bunların hiç biri yoktur. İşin ilgi çeken tarafı, bunun o sabah bizzat Albay Türkeşin ağızından radyo vasıtasıyla ilân edilmiş bulunmasıdır. İhtilâlin ilk tebliğinde "Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve ton müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş Kavgasına meydan vermemek maksadiyle Türk Silâhlı Kuvvetleri memleketin idaresini eline almıştır" denildiği hiç unutulmamalıdır.

27 Mayıs günü samimî ihtilâlcilerin aklında olan şuydu: Bayar, Menderes ve takımı demokratik rejimi ortadan kaldırmak kararındadırlar. Türk Silâhlı Kuvvetleri onları bertaraf etmeli ve derhal dürüst bir seçim tertipleyerek memleketin idaresini bu seçimden çıkacak iktidara bırakmalıdır. 27 Mayıs günü Ankarada olan ve hadiselere yakın bulunan her hangi bir kimsenin, o anda başka bir havanın estiğini iddia etmesi imkânı yoktur. Hadiselerin üzerinden zaman geçtiğinde "Menderes şunu yapsaydı ihtilâl olmazdı", "Menderes bunu yapsaydı ihtilâl olmazdı" spekülâsyonları çok zihni meşgul edecektir. D.P. İktidarının meşruiyetini fiilen kaybetmesi, elbette ki meşhur Tahkikat Komisyonunun kurulması ve Meclise ait olan yetkilerin Menderesin 15 azılı adamının eline teslim edilmesiyledir. O Komisyonun aldığı ve uygulattığı kararlar, o Komisyonun giriştiği tevkifler Türkiyede rejimi, hiç bir tereddüde mahal bırakmayacak şekilde bir "sivil junta rejimi" haline getirmiştir. Ama İhtilâl, Menderes Eskişehirde bu Komisyonun, faaliyetini tamamlayarak lâğvedildiğini ilân etmesinden sonra yapılmıştır. Bir defa, resmen Meclis tarafından kurulan bir Komisyon hakkında konuşmak Başbakanın yetkisi içinde olmamak gerekirdi. O tarihte kanun, fiilen, Menderesin iki dudağı arasından çıkan sözdü. Demek ki, hareketleri Tahkikat Komisyonunun kuruluşu başlatmışsa da, bu Komisyonun dağıtılması ihtilâli durdurmamıştır. Benim inancım, bütün tertiplerini almış olan ihtilâlci subayların, eğer Menderes Hükümeti istifa etseydi ve 1950'nin şartlarıyla bir seçimin hangi gün yapılacağı kesinlikle ilân olunsaydı plânlarını gerçekleştirmeye cesaret edemeyeceklеriydi. Bir defa, harekât gecesi başlarına geçirdikleri ve kıta komutanlarının istedikleri yazılı emirleri veren Tümgeneral Cemal Madanoğlu tipi destekleri bulamayacaklardı. İkincisi İsmet Paşanın havasının başkalaştığını göreceklerdi.

1960'ın buhranlı ilkbaharında İsmet Paşayla, giriştiği çetin mücadelenin mahiyeti ve gayesi hakkında çok konuşmuşuzdur. Bu mücadelenin, 1960 başında çıkılan Bursa seyahatiyle başladığını anlatmıştım. (*). İsmet Paşa, İktidara şunu taahhüt ettirtmek istiyordu: Se-

(*) İsmet Paşayla 10 Yıl, Cilt II — Akis Yayınları

içimler, asgari 1950 şartlarıyla şu ayın şu günü yapılacak, o tarihe kadar seçim kanununda gerekli tâdiller gerçekleştirilecektir. Bunun için o günler, Menderes Hükümetinin istifası gibi bir ek şarta da lüzum yoktu. C.H.P. ile D.P. eşit bir ortamda kapışacaklardı ve C.H.P.'ye kendi lideri, yani İnönü, D.P.'ye de Bayar ve Menderes komuta edeceklerdi. Memleketin idaresini, seçimlerin neticesi tâyin edecekti.

Menderesin o buhranlı İlkbaharda bunu yapmanın eşiğine bir çok kereler geldiğini duymuşumdur. D.P.'nin yüksek çevrelerinden haberler bize muntazaman ulaşıyordu. Kapalı Sohbetlerde Menderes "Seçim mi istiyorlar! Pek âlâ! Hodri meydan.." diye defalarca konuşmuştur. Ama, ihtilâli önleyecek tek çare olan bu yola gitmeyi D.P. göze alamamıştır. Bunun sorumluluğunu Bayarın katılığına verenler çoktur. Gerçek şudur ki Nisandan itibaren D.P. İktidarının aklında olan, bir Tahkikat Komisyonuyla Muhalefetin kolu ve kanadı kırıldıktan, hattâ başlıca rakip C.H.P. kapatıldıktan sonra "alelusul bir seçim" yapmak ve meşruluğu tescil ettirtmektir.

Kaderin garip tecellisi: İlk seçimler, D.P. kapatıldıktan sonra yapılacaktır!

Ancak İhtilâlin, İsmet Paşanın ve samimi ihtilâlcilerin aklındaki formülü, yani bütün siyasi partilerin eşit şartlarla katılacakları bir seçim formülüne bazı güçlükler getirdiğini görmemek imkânı yoktur. Bunu Ankarada, İhtilâlden sonra ilk, Türkiyeye koşup gelmiş yabancı gazeteciler belirttiler.

İsmet Paşanın, bizim Ayten Sokaktaki evin kütüphanesinde tertiplediği basın toplantısındaydı. Yabancı gazetecilerden biri şu suali sordu:

"— Önümüzdeki seçim kampanyasına D.P.'nin iştirakini tasvip ediyor musunuz?"

İsmet Paşa, hiç tereddüde mahal vermeyecek bir mukabelede bulundu:

"— D.P.'nin önümüzdeki seçimlere iştirak edeceğini tahmin ediyorum."

Gazetecinin aklındaki tereddüt başkaydı. D.P.'nin liderleri ve idarecileri tevkif edilmişlerdi. D.P.'nin seçimlere iştiraki nasıl olacaktı? İsmet Paşa şöyle dedi:

27 Mayısın inanılmaz başarısındaki sır, bunun, bir ordu ve aydın hareketi olduğu kadar bir halk hareketi de olmasıdır. Zaten, halk tarafından tutulmayan bir darbenin hiç mukavemetsiz karşılanmasına imkân yoktur. Halk o günler sokakta rastladığı subayların boynuna sarılıp öpüyor, bir ara salıverilmiş olan eski DP. milletvekillerini görünce ise tüyleri diken diken oluyordu.

"—Bütün mesele bugün tevkif edilmiş olan liderlerin vaziyetinde kalıyor. Milli Birlik Hükümeti bunların gayrımeşru ve suçlu olduğunu ilim heyeti raporuyla ilân etti. Askeri idare hükümetinin bu iddialara ve ithamlara nasıl bir istikamet vereceğini bilmiyoruz. Şu halde seçimlerde D.P.'nin kendisini nasıl reye organize edeceği hakkında bir fikir sahibi değilim. Bu, bir türlü, mutlaka yapılacaktır."

Halbuki bu sırada üç grup insan, "D.P.'nin kendisini nasıl reye organize edeceği" hakkında bir fikrin, daha doğrusu bir gayretin sahibiydiler. Bunlar bir takım C.H.P.'lilerdi, Türkeşti ve Bölükbaşıydı. Türkeş ve Bölükbaşı organizasyonun kendi idareleri altında yapılması peşindeydiler, bir takım C.H.P.'liler ise yarışta tek başlarına koşmak istiyorlardı. Üçünün de ortak hedefi, D.P.'nin kapatılması, seçimlerde böyle bir firmanın bulunmamasıydı. Bunda muvaffak oldukları bir gerçektir.

Parti olarak D.P.'nin üzerinde bulutlar, daha ihtilâlin hemen akabinde belirdi. Ankarada toplanan ilim heyeti hem İhtilâlin meşruluğunu tescil eden, fakat hem de parti olarak D.P.'yi kurtarabilecek bir hüküm verebilseydi Türkiyenin çok güçlüğü muhtemelen ortadan kalkabilirdi. Fakat profesörler buna imkân görmediler. Haziranın dördünde, bu profesörlerden Hıfzı Veldetin Oğuz Bekatayla birlikte gece İsmet Paşaya yaptıkları ziyareti hatırlıyorum. O ziyaret hakkında İsmet Paşa, kendi acendasına "Profesör ilerde" diye yazmıştır. Profesörler Polly Anna gibi düşünmediklerinden "hiç kimseye karşı olmayan bir ihtilâl" mefhumunu daha baştan reddetmişlerdi. Meşru her ihtilâlin, bir zümre hesabına ve menfaatine yapılmamış dahi bulunsa, mutlaka gayrımeşru bir teşekküle karşı yapılması gereği vardı. Gayrımeşruluğa düşmüş olan ise, D.P. İktidarıydı. D.P. iktidarının suçluluğu ve buna çeşitli kimselerin iştirak derecesi ise karakuşî bir şeklide tesbit edilemezdi. Buna karar vermek yetkisi bir kazai organa ait olmak lâzımdı. Sanık sandalyasında D.P. iktidarının tamamı vardı. Bunu teşkil edenler arasından suçluları ve masumları ayırtetmek ihtilâle düşmezdi. Bazılarının bir ara salıverilmelerine rağmen bütün D.P. milletvekillerinin tekrar toplanmaları ve Yassıadada yargılanmaları bu düşüncelerin bir icabı olmuştur. Ama o günkü bir başka zaruretin varlığı da unutulmamalıdır. Cemal Madanoğlunun serbest bıraktırdığı D.P.'lilerden Sıtkı Yırcalıyı halk Atatürk Bulvarında görüyor. Bir kafi kişi kendisini alkışlamaya kalkıyor. Büyük bir galeyan. Halk "Simdi kahraman mı oldun, sen?" diye bağırıp Balıkesir milletvekilinin üzerine yürüyor, Yırcalıyı askerler kurtarıyor ve muhafaza altına alıyorlar. Bunlar, bugün unutulmuş dahi bulunsa, ihtilâlin ilk günlerinde esen havayı göstermektedir.

Alpaslan Türkeşin ilk ihtilâl günleri çok kimsede, arkadaşlarından bir kaç gömlek üstünmüş havasını verdiğini inkâr imkânı yoktur. Bu, bir dış görünüş olduğu kadar bir kültür ve bilgi, lisan avantajı neticesidir de Nitekim yabancılar, Türkeşi bundan dolayı İhtilâlin 2 numaralısı olarak görmüşlerdir. Ama Türkeş bazen, bir çocuk kadar hafif fikirlerin sahibidir.

D.P.'nin kapatılması için bir C.H.P. takımı, daha baştan kesif bir faaliyete geçti. Bunlar Albay Türkeşte zeki bir muhatap, Osman Bölükbaşıda ağzı lâf yapan bir müttefik bulmakta hiç zorluk çekmediler. D.P. niçin kapatılmayacaktı ? Her şeyi bırakınız, bu parti Cemiyetler Kanununu dahi hiçe saymış ve yıllar dır Büyük Kongresini toplamamıştı. Sadece bu D.P.'nin kapatılması için sebepti. Sonra, yan D.P. kapatılırsa demokratik düzene toz mu kol nardı? C.H.P.'nin yanında D.P.'den başka parti mi yoktu? İşte, C.K.M.P. ne güne duruyordu. Bu iki parti yarışa katılırlar, Demokrasi de Türkiyede yürür giderdi Tabii böyle söylerken o C.H.P. takımı "C.K.M.P.'nin lâfı mı olur? İktidan biz alıveririz.." diye düşünüyor, Bölük başı içinden "Avuçlarım yalarlar! Demokra kütle oyunu C.H.P.'ye hiç bir zaman vermez Bunlar parti olarak C.K.M.P.'yi destekleyecek

lerdir. Böylece, iktidar benim olacaktır" diyordu. Alpaslan Türkeş ise, gövdesini bu eski Demokratların teşkil edeceği, başında ise, taraftarlarıyla kendisinin bulunacağı bir yeni parti tasarlıyor ve seçimleri, o partinin kuruluşuna kadar geciktirmenin yolunu arıyordu.

D.P.'nin kapatılmasını isteyen C.H.P. takımı, tabii, ihtilâlcilere bunu "İsmet Paşanın da arzusu" olarak iletmekten geri kalmıyordu. İhtilâlciler, bir takım kompleksleri bırakıp İsmet Paşayla doğrudan doğruya teması daha baştan kursalardı -sonradan kuracaklardır- çok yanlış anlama ortadan kalkacak, C.H.P. Genel Başkanının neyi isteyip neyi istemediği ihtilâlcilerce doğru olarak bilinecekti. D.P.'nin başına Damoklesin kılıcının ne kadar erken asıldığını şuradan anlayınız ki ben, "D.P. Kalmalıdır" başlığını taşıyan yazımı Akisin 5 Haziran 1960 tarihini taşıyan sayısında yayınladım. Demek ki, bunun yazılma tarihi 3 Haziran 1960'dır. Yani, İhtilâlden hemen bir hafta sonra..

Bu yazıda benim dediğim şuydu:

"Şimdi vaziyet şudur: D.P.'nin bir milli parti olarak kalmasında zaruret vardır. Bu partinin mesuliyet yüklenmemiş, tesirli rolü olmamış mensupları arasında nöbeti devralacakları bulmak imkânsız değildir. Elbette ki D.P.'nin Meclis Grupu sıralarında oturanlar böyle bir haktan kendilerini mahrum etmşilerdir ve kendilerine Yaylacılar adını yakıştıranlar belki müfritlerden bile günahkârdırlar. Ancak D.P.'nin siyasî parti olarak yaşama hakkını kaybetmiş bulunduğunu söylemek haksızlıktır. Yeni idarenin taraf tutmayan murakabesi altında seçim günü gelip çattığında D.P.'yi yarışçılar arasında görmemek tarafsız herkesi üzecektir. (...). D.P.'ye hayat hakkı tanımak çok partili sistemin samimî taraftarları için vazifedir. Bugün Demokratlara düşen iş, partiyi elini almaya çalışan, fakat aslında gırtlaklarına kadar mesuliyete gömülmüş bir takım tatlı su kahramanlarına metelik vermemek, her şey hallolunduktan sonra ortaya çıkanlara aldırmamak, yeni ve tertemiz şahsiyetlerin etrafında en vatanperverâne duygularla birleşmekten İbarettir."

Yazının son kısmı şöyleydi:

"Çok ümit edilir ki yeni idare, rakipsiz koşmak isteyen bir takım C.H.P.'lilerin telkinlerine uymayacak, vazifelerini yapmamış olan imkân sahibi Demokratları tasfiye etmekle beraber parti olarak D.P.'ye ilişmeyecektir.."

Bu yazının, aklıevvel C.H.P.'lileri ne kadar kızdırdığını İsmet Paşa sonradan gülerek bana anlatmıştır. Bunlar, böyle hallerde daima olduğu gibi Genel Başkana koşmuşlar ve "Nedir bu Metinin yaptığı?" diye sormuşlar. İsmet Paşa gözlerim açarak:

"— Hayrola? Ne yaptı gene?" demiş

Anlatmışlar. İsmet Paşa:

"— Canım, öyle düşünüyorsa yazmasın mı?" mukabelesinde bulunmuş.

O zaman, canlarının niçin acıdığını söylemişler. Demişler ki:

"— Ama o böyle yazınca, yeni idare bunun, sizin fikriniz olduğunu sanacak.."

İsmet Paşa tekrar gülmüş:

"— Yeni idarenin, benim fikrim olarak sizin fikrinizi mi sanmasını istiyorsunuz?"

Ben o yazıyı yazarken, henüz, Albay Türkeşin niyet ve plânlarından haberdar değildim ve tehlikeyi sadece, C.H.P.'nin bahis konusu takımının ihtilâlcileri şaşırtmasında, hattâ aldatmasında görüyordum. Halbuki sonradan ortaya çıkmıştır ki, Türkeşin kendisi eski Demokratlardan bir parti yapıp onun başına geçmenin hayali peşindedir. Nitekim "Kudretli Albay" daha sonraları, D.P.'nin organı olan Havadisi çıkaran ve kendisiyle, kafa ölçmekte kafa dengi görünen kimselerle işbirliği kuracak, onlar işe yaramayınca gündelik ve haftalık başka yayın organları yaratacak, bir yeni partinin havasım yapmaya çalışacak, bu yeni partinin mevcut iktidardan da müsamaha, hattâ destek göreceğini belli edecektir. O günleri, sırası geldiğinde anlatacağım. Bugün, Albay Türkeşin bende bıraktığı ilk intibaları ve onun bir garip teklifini söylemek istiyorum.

İhtilâlcilerin çoğuyla temasım ya hiç olmadı, ya çok az oldu. Bunların bir kısmım, hâlâ, tanımam bile. Mehmet özgüneşle veya Emanullah Çelebiyle, yahut Kâmil Karavelioğluyla bugüne kadar oturup konuşmamışızdır dahi.. Bazılarını bîr kokteylde ayaküstü görmüşümdür. Sadece, bir başka grupla bir aile dostunun evinde aile dostlukları kurumşuzdur. İhtilâlcilerden ilk ve o sıralarda en çok, Albay Türkeşle temasım oldu.

Albay Türkeşi, Hürriyet Şehitlerinin cenaze törenine ait telefon konuşmamızdan bir süre sonra gördüm. Başbakanlık Müsteşarlığı odasında oturduk, uzun uzun konuştuk. Gayet aklı başında, bilgili, oturaklı, pırıl pırıl bir kurmay subay tesiri bıraktı bende. Kendisini sevdim de.. Yalnız, bir özelliği dikkatimi çekti. İki saat konuşuyorsunuz. Mükemmel görüşler,

iştirak edilmemesi imkânsız fikirler. Sonra, bir beş dakika. Aaa, bir şey söylüyor, beş yaşındaki çocuk söylemez..

Bu konuşmalarımız bir kaç defa daha tekrarlandı. Türkeş bana Demokrasiye inancından, seçim yapıp iktidarı devretmenin lüzumundan, kendilerinin kalma arzusu taşımadıklarından bahsediyor ve bilhassa, o tarihte yaygın olan "C.H.P.'ye karşı tertipler yaptığı" ithamlarını reddediyordu. Bunlara inandığım için beni safdil bulan, C.H.P.'nin Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksaldı. Aksalın Türkeşe hiç bir zaman itimadı olmamıştır. Albayla konuştuklarımızdan kendisine bahsettiğimde o hep, benim aldanmakta olduğumu, Türkeşin, tertipçinin ta kendisi olduğunu söyler ve misaller verirdi. Sonradan, haklı çıkan o oldu ya..

Türkeş, pek garibime giden teklifini o kobıuşmalanmızdan birinde, lâf arasındaymış gibi yaptı. Lâtife eder bir tarzı vardı, fakat bu hava, daha ziyade bir "cevabı bekleyiş" hazırlığıydı. D.P.'nin kapatılması gerektiği inancını saklamıyordu. "Bir çok C.H.P.'li de bana gelip bunun zaruretini söyledi" diyordu. Bunun, o gelenlerin şahsî fikri olduğu görüşüne katılmıyordu ve D.P. kapatılırsa buna her halde C.H.P.'nin itiraz etmeyeceğini belirtiyordu. -Bunda da o haklı çıkmıştır ya..-. Kanaatince, bir yeni parti pek âlâ kurulabilirdi. Gözlerimin içine baktı:

"— Bunu siz ve ben niçin kurmuyoruz?" dedi.

Pek şaştım, Albay Türkeş ve ben bir parti kuracaktık!

Gülümseyerek:

"— Niçin olmasın? Ben, ilk telefon konuşmamızda da söylemiştim: Sizi hep, İsmet Paşanın damadı da olsanız, gerektiğinde onu ve partisini de tenkit eden bir kimse gözüyle görmüşümdür.." dedi.

Konuşmadaki lâtife havasını seçmeyi tercih ederek işi alaya vurdum:

"— Tabii! İktidarı da alırız, hem sizinkilere, hem bizimkilere memleket nasıl idare edilirmiş, gösteririz.." dedim.

Türkiyede bir "Etraf" vardır ki, ona dayanmak karın güneşe dayanması kadar zordur. İhtilâlciler Ankarada ilk defa, bazı kokteyllerde ortaya çıktılar ve kendilerine oralarda yanaşıldı. Hepsi, son derece mütevazi, hattâ çekingen ve ürkektiler. Ama "Etraf" onları derhal "yeni ilâhlar" olarak ilân etti. Hattâ "yakışıklık"ları bile, bir kaç ay öncesine kadar Samet Ağaoğluyu çok yakışıklı bulanların ağzında göklere çıkarılıyordu.

O da anladı ve aynı tavaya katıldı. Mesele geçti.

Ama sonradan bunu, Albayın başka bir çok teşebbüsüyle birleştirdiğimde daha iyi deferlendirmişimdir ve ihtilâlin nereden nereye geldiğini açık seçik görmüşümdür.

Albay Türkeş, İhtilâlin İlk gününden hesap nasibiydi. Bunu, kendisinin ihtirasının dışında, bir iyi niyetinin ve memleketseverliğinin sonucu saymak da, büyük bir cömertlikle kabildir. Türkiye bir türlü kalkmamamış, reformlar ve devrimler satıhta kalmış, sosyal sahada ve ekonomide gelişme kaydedilememişse bunun sebebi Türkiyenin Türkeş çapında bir adamın eline geçmemiş olmasıydı! Şimdi, Türkiye böyle bir fırsata kavuşuyordu. Türkeş aklındakileri gerçekleştirdi mi, memleket kurtulacak, bir hamlede "çağdaş uygarlık düzeyi"ne fırlayacaktı. Yok Demokrasiymiş, yok çok partili hayatmış, yok seçinmiş, bunlar bahane edilerek Türkiye hiç böyle bir fırsattan mahrum edilebilir miydi? Elbette ki edilemezdi. Sonra, kim seçimsiz ilelebet iktidarda kalmak istiyordu? Türkeş ve arkadaşları bir dört yıl "Türkiyeyi tanzim devresi" olarak işbaşında kalacaklardı -gerekirse bu yönde bir de referandumdan geçebilirlerdi-, sonra partilerinin başında serbest bir seçimde milletin karşısına çıkacaklardı. Bunun samimi olmayan tarafı neydi ki ? Zaten sonraları daha başka mesihler de, Talât Aydemirler ve onun peyki olan siviller, askerler hep böyle büyük kurtuluş planlarıyla Türkiyeyi fırsatlardan faydalandırmanın cazibesine kapılacaklardır.

Fakat, memleketin başına "biz ayağımızın tozuyla geldik, ayağımızın tozuyla gideriz" diyen bir grup subayın kısa bir süre sonra onun bu felsefesine iştirak etme sebeplerini anlamak için İhtilâlden hemen sonra Başkentte esen havayı bilmek lâzımdır. Eski İktidarın etrafında nasıl bir hâle varsa, bu hemen yeni İktidarın da etrafında teşekkül etti. Bunu teşkil edenlerin bir kısmı, üstelik eski hâlenin mensuplarının ta kendisiydi. Fakat bunlara yeniler de katılmıştı ve yemler eskileri kıskanıyor, onları "Yahu, bu kadar yüzsüzlük de olur mu?" diye jurnal ediyor, ötekiler ise yenileri "maceraperestler", hattâ "komünistler" diye damgalıyordu.

İsmet Paşanın çevresi de tabii böylelerden masun değildi. Menderesin en ceberrut günlerinde İsmet Paşayı yolda görünce selâm vermemek İçin kaldırım değiştirenler, yahut onun aleyhinde bulunmayı yatarım sayanlar şimdi Ayten Sokaktaki evin kapısındaydılar ve bunlar neler söylemiyorlardı yarabbi, neler.. Bu çeşit bir hadiseyi mutlaka anlatmalıyım.

İhtilâlin ikinci günüydü. 28 Mayıs sabahı. Daha ne olduğunu bile herkes pek iyi anlamamıştı. İsmet Paşayla, onun evinin üst katındaydık. Yarbay Salih Yakal yukarı çıktı, biri "dost"un İstanbuldan kalkıp bu "mutlu günüde Paşanın ellerini öpmek için geldiğini, aşağıda beklediğini bildirdi. İsmet Paşa "Kimmiş o?" diye sordu. Yarbay cevap verdi:

"— Atatürkün damadıymış, Paşam.."

İsmet Paşa bana baktı:

"— O da kim?"

Gülmekten kendimi alamadım. Her halde, artık büyümüş olan küçük Ülkünün eski eşi Fethi Doğançaydı. Bu etiketle D.P. devrinde zengin olmuştu ve meşhur "9 Subay olayı"nın Menderese muhbirlerinden biriydi.

Hem Fethi Doğançay nazik bir kimseydi de.. İhtilâlin ikinci günü olmasına rağmen, öyle elini kolunu sallayarak gelmemişti. Koltuğunun altında, İstanbulda Divan Otelinden aldığı iki kiloluk bir de çikolata paketi vardı. Bunu dahi unutmamıştı. Ne meharet.. Adamı, çikolata paketiyle beraber savıncaya kadar Yarbay Yakal akla karayı seçti. Zaten Doğançay çikolatalarını geri götürmeyi de reddetmiş. Bunun üzerine Yarbay paketi kapıdaki nöbetçi Mehmetçiklere vermiş, onlar da çikolataları bir güzel yemişler. Böylelerinin, buna bir de salon toplantıları eklenince, genç ve o yönde tecrübesiz subayların kanlarına girmeleri işten bile değildi.

İhtilâlciler, Ankaranın ve hatta memleketin ileri gelenleriyle ilk temaslarını bazı kokteyllerde yaptılar. Gürsel Köşkte bir toplantı tertipledi. Onu aynı tarz başka toplantılar takip etti. Bunlara bizden, Kurtul Altuğ giderdi. Kurtulun bazı ihtilâlcilerle arkadaşlığı oradan başlar. Memleketin yeni idarecilerine, onların kurdukları Hükümetin Bakanlarına bütün genç gazeteciler hayrandı. Kendileriyle beraber kadeh tokuşturmuşlardı, onlara arkadaş muamelesi yapmışlardı, Menderes rejiminin kodamanlarım bilenleri şaşırtacak bir tevazu göstermislerdi. Toplantılardan sonra gazetecileri Komite üyeleri veya Bakanlar otomobillerine alıp evlerine kadar taşıyorlardı ve bunu samimiyetle yapıyorlardı. Bir hareketi gazetecilerle elele gerçekleştirmişlerdi. Bundan tabii ne olabilirdi ki? Kurtul bunları gelip bana anlatırken, gözlerimin önünde gayrihtiyari 1950 İlkbaharının Ankarası canlanıyordu ve partisi seçimleri kazandıktan sonra Meclise cip içinde gelen Celâl Bayarı, gazetecilerle şakalaşan babacan Köprülüyü, sevimli ve mütevazi Menderesi tekrar görür gibi oluyordum.

Sıddık Saminin başkanlığındaki Anayasa Komisyonu bir ön proje hazırlamak üzere, işi bir ayda. bitirebileceği ümidiyle masa başına oturdu. Fakat aylar sonra, hiç bir şey hazırlıyamamış, sadece profesörlerin itibarım fena halde zedelemiş olduğu halde masadan kalktı. Bir Kurucu Meclis kurulması o zaman zaruret oldu. Zira, profesörler beklenseydi Türkiye muhtemelen bugün dahi bir Anayasaya kavuşamayacaktı.

Bu ihtilâlcilerin etrafını çevirenleri ben ilk defa, Leylâ Çambelin evindeki bir kokteylde gördüm. O sırada aradan biraz zaman geçmişti ve bilhassa en genç Komitecilerden yeni mevkilerini hiç hazmedememiş olanlar bu kusurlarını göstermeye başlamışlardı. Eğer her hangi bir kimse, meselâ gittiği yerlerde bazı generalleri arkasında yürütmeyi marifet sayan Yüzbaşı Muzaffer Özdağın İhtilâlin ve Komitenin prestijine zarar vermediğini sanıyorsa, o kimse fena halde yanılıyor demektir. Bu hazımsızlıktır ki Orduda Komite aleyhinde bir cereyan yaratmış, bu çalımın başka sahalardaki akisleridir ki bir ara üniformalılara karşı halkta bir antipati doğurmuştur.

Ama, kabahat onlarda mıydı? Sadece o kokteylde, kadınlı erkekli bir kalabalık bu "yeni ilahlar" a neler söylemiyordu ki.. Aman yarabbi, onları pohpohlamak için ne laflar bulunuyordu. Yapılan telkinlerin başında "Bizi bırakıp ta nereye gideceksiniz?" telkini geliyordu ve yeni hayatlarından hiç de şikâyetçi olmayan yeni ilâhlar elbette ki bu seslere kulak veriyorlar, içlerinden "Canım, yalan mı söylüyorlar?" diye düşünüyorlardı.

Bunun yanında, bir başka sebebi daha hissetmişimdir. İhtilâlci subaylar, kafalarında bir takım kendi ilanlarıyla Ankaraya gelmişlerdi, Koca koca profesörler, büyük gazeteciler, kalantor siyaset adamları, isimlerini bildikleri, fakat tanımadıkları ulu şahsiyetler.. Sonra bunlarla, kendi üzerlerinde iktidar hırkası bulunduğu halde tanışmışlar ve bunlardan bazılarının küçüklüklerinden, bayağılıklarından, âdiliklerinden iğrenmişlerdir. Koca profesörlerin, kurdukları İlim Komisyonunda birbirlerine girmeleri, çocuklar gibi kavga etmeleri, kendi etraflarında bir menfaatçi zümrenin türemesi ihtilâlcilerdeki hislerde, görüşlerde tarifsiz önemde değişiklik yapmıştır. Kendi gözlerinden o ilahlar küçülürken, kendileri, kendi gözlerinde o kadar büyümüştür ve gelen "Bizi bırakıp nereye gideceksiniz?" telkinine "Yani bunlara mı bırakacağız?" mazereti eklenmiştir.

Bunun, ihtilâlden sonra, Demokrasiye ge-

çişi bir çocuk oyuncağı halinden çıkardığı bilinmelidir. Zira bu yeni inançlara sahip olanlar ellerinde silah taşıyorlardı. Allahtan ki ellerinde silah taşıyan başkaları, daha olgunları ve silâhsız da olsalar tesiri büyük bulunanlar görevlerinin başındaydılar. Bir askerî ihtilâli, onlar, tabiatındaki normal yönden çevirip doğru olan yöne oturtmuşlardır. Ama o günler biraz geride kalınca, herşey öylesine çabuk unutuluyor ki...

İhtilâlin başından itibaren seçimler, daima bir noktaya bağlı kaldı. İlim Komisyonunun lir Anayasa ön projesi, bir de seçim kanunu tasarısı hazırlaması şarttı. Geçici Anayasa, gerçi yasama yetkisini Milli Birlik Komitesine veriyordu ama, 27 Mayısta öyle bir usul seçilmişti ki asıl Anayasa kabul edilmeden bir seçim yapmak imkânı yoktu. Zira, doğru olan yol tutulmamış, bir Kurucu Meclise o günler gidilmemişti. Kurucu Meclis ancak, öyle ilim komisyonları filânla bir Anayasa projesinin bir türlü hazırlanamayacağı, o komisyonları teşkil eden profesörlerin ya lafa boğuldukları, ya da birbirlerini yedikleri anlaşıldığında akla gelecektir. Halbuki İhtilâlin hemen akabinde, bir kaç ay içinde, mesela herkesin üzerinde mutabık bulunduğu 1950 Seçim Kanunuyla bir seçim yapılsaydı, seçilen meclis Kurucu Meclis hüviyetiyle çalışsaydı, Anayasa bu meclis tarafından hazırlanıp referanduma sunulsaydı ve ondan sonra, gene bu meclisin kabul edeceği daha da mükemmel bir seçim kanunuyla asıl meclis teşkil edilseydi hem D.P. ortadan kalkmazdı, hem de uzun intikal devrinin İhtilâle ve ihtilâlcilere, hatta C.H.P. ye verdiği handikaplar önlenmiş olurdu. Ancak bu, o günlerin heyecanı, telaşı -ve niçin saklamak, binbir hesabı- arasında, İsmet Paşa dahil, hiç kimsenin hatırına gelmedi ve Komiteye böyle bir teklif, ciddi olarak yapılmadı. Yol gösterenler, ancak arabanın dingili kırıldığında çıktı.

Tabii bunun bir sebebi, başta ilim Komisyonunun üyeleri, herkesin Anayasa ön projesinin de, seçim kanununun da çok çabuk hazırlanabileceği, bir geniş heyete gösterildikten sonra referanduma sunulacağı ve seçimlere hemen geçilebileceğiydi. O günler, İlim Komisyonunun Başkanı olan Ord. Prof. Sıddık Sami Onarın bir demecini hatırlıyorum. Üstad, Anayasa ön projesinin hazırlanabilmesi için bir mühlet söylüyordu : Bir ay. Bunda samimiydi de... O hesapla, üç ay içinde seçimlere gidilmesi işten değildi. Halbuki, aradan bir ay geçmeden bu mühlet üç aya çıktı, sonra, yıl sonu söylenmeye başlandı, biraz daha geçince de seçim tarihi olarak 1961'den öncesinin düşünülemeyeceği resmen ifade olundu. Anayasa Komisyonu, ilk günün balayı havası geçer geçmez kendi bünyesinde ihtilafa düşmüş, genç üyelerle yaşlı üyeler gruplaşmışlar, karşılıklı çekişmeler ve tartışmalar, hatta kavgalar esas çalışmaların yerini almıştı. İlim adamlarının, hukuk dalında, konuşmasını fazla seven kimseler olduklarıda unutulmamalıdır.

Ben, Haziran ayının sonlarında veya Temmuzun hemen başında İstanbulda Komisyonun üyelerinden Prof. Hüseyin Nail Kübalıyı telefonla aradım ve gecikmenin sebebini sordum. Profesör tam bir saat, durmaksızın konuştu ve ön projenin niçin hazırlanamadığını anlattı. anlattı, anlattı.. Düşündüm ki bunlar Komisyonda böyle bir değil, bir kaç kişidir ve hepsi aynı şekilde konuşmaktadırlar. O zaman güldüm ve:

"—Teşekkür ederim hocam, gecikmenin sebebini mükemmel şekilde öğrendim" dedim.

Ancak, zaman geçtikçe Ihtilâlcilerdeki niyetlerde de değişiklikler oluyor ve geldiklerine göre gitmeden, memleketin bütün dertlerini de şöylece bir halledivermek hevesi mesafe kazanıyordu. Bu mesafe kazancı sonucudur ki, İsmet Paşanın İhtilâl idaresiyle açık bir çatışmaya girmek istememesine rağmen İhtilâlin başıyla C.H.P. nin başı arasında ilk ihtilâf patlak vermekte gecikmedi.

Gelecek Yazı

Gürsel - İnönü münasebetleri bir dönüm noktasında

programını inceledi ve Kırıkkaleden gelenlere açık oturum için hangi tarihin müsait olduğunu bildirdi.

Bu sırada Merkez Yönetim Kurulu üyesi Ali İhsan Göğüş Gaziantepteki bir lokantacıdan aldığı mektubu, arkadaşlarına yüksek sesle okuyordu. Mektupta şöyle deniliyordu:

"— Şehrimizde 15 gündür bir çok kimselerle temas halindeyim. Her yerde bu yolun münakaşasını yapıyoruz. Bu temaslardan edindiğim intihalarımı bildirmekte fayda görmekteyim. Bu yeni fikrin en kuvvetli tarafı kısa zamanda teşkilâtın oha sahip çıkarak muvaffak olmasıdır. CHP bundan böyle şahısların değil, fikirlerin partisi olduğunu tescil ettirmiştir. Allah gecinden versin İnönüden sonra Partimizin durumunu endişe ile izleyen ben ve benim gibi düşünenlerin endişeleri zail olmuş. Paşadan sonra dahi Partimizin etrafında toplanacağı fikir ortaya çıkmıştır. Partimiz Paşadan sonra, bir şahıs etrafında değil bir fikir etrafında toplanacaktır..

Aynı gün sabahleyin, bir yıl önceki bir görüşmesinden sonra İnönü ile tekrar bir görüşme yapan Edebiyat Fakültesi Devran Târihi Profesörü Tayyip Gökbilgin CHP Genel Başkanının "Kurultay kararımızı nasıl buldun?" sorusuna şu cevabı vermişti:

"— Tam istediğimiz gibi... Üniversitede memnunluk yaratmıştır. CHP taşıması gereken tarihi misyonuna sahip çıkmıştır..."

Bunlara benzer Örnekler pek çoktur. CHP Kurultayının yarattığı heyecan, ümit ve hareket bu hafta içinde tam kıvamında gözükmektedir. Bundan sonrası görev alanlara düşmektedir. Çalışmaları yorucu, fakat halktan ve aydınlardan gelen gönüllü yardımlar çok olacaktır.

Ecevit yola çıkıyor

Yeni yöneticiler bu hafta demir âsâ ve demir çarıkla -kafada da fikirle- yola düşülmenin hazırlıklarını yapıyorlardı. Genel Sekreter Ecevit arkadaşlarıyla birlikte daha önce programlanan gezisine İstanbuldan başlıyacaktır. 10 Kasım güttü İstanbulda bulunacak olan Ecevit, sabahleyin Partiyi ve gazeteleri ziyaret ettikten sonra Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtının, Atatürkün Ölüm Yıldönümü için düzenlediği törene katılacaktır. Akşam Kadıköy İlçesi, ertesi sabah ise Vali, Belediye Başkanı, Rektörler ziyaret edilecek, akşam basma kokteyl verilecek, ertesi günü sendikalara ve diğer kuruluşlara gidilecektir.

Ecevit Salı sabahı, seçildikten sonraki ikinci basın toplantısını İstanbulda yapacak ve Egeye geçecektir. Ege gezisi 20 Kasımda İzmirde başlıyacak, Merkez Yönetim Kurulu üyeleriyle Genel Sekreter, 22 Kasımda Manisaya, 23 Kasımda Denizliye, 24 Kasımda Aydına, 25 Kasanda da Muğlaya gidecekler ve partililerle görüşeceklerdir. Gezinin hususiyeti yalnız şehirlere inhisar etmemesi, Ecevitin uzanamadığı yerlere de bölge milletvekillerinin -köylere kadar- giderek çalışmaları olacaktır. Bu gezinin küçük plânı üzerinde çalışma Genel Merkezde devam etmektedir. Merkez Yönetim Kurulu her sabah 9-11 arası toplanmakta ve çalışmaktadır. Tempoya öyle bir heyecanla girilmiştir ki, bir gün Önce çocuğunu kaybeden bir üye -Orhan Birgit- ertesi gün yine Genel Merkeze gelmiş ve görevim aksatmamıştır.

İlhami Sancar
Heyecan, aynı heyecan

Ecevit Aralık ayının ilk haftasında Doğuya gidecek ve aynı şekilde gezecektir. Geziler, bu tempo ile 1969 Seçimlerine kadar sürdürülecektir. İlk hedef, daha Önceki Mahalli Seçimlerdir. CHP'nin yeni ve genç yöneticileri, Mahalli Seçimlerde Partiye mesafe aldırmayı ve bu moralle daha da hızlanarak Milletvekili Seçimlerine büyük iddia ile girmeyi planlamaktadırlar.

Kurultayın CHP'yi böleceğini ümit edenlerin, hele Kurultay sonrasının ilk gelişmesi olan Grup Yöneticileri Seçiminin, daha başlangıçta Ecevit ekibinin yere serilmesi olduğunu kabullenmeğe çalışanların hesapları ise boşa çıkmıştı. Kurultay kırgınlıkları tahminlerden daha büyük bir süratle düzelmektedir. Meselâ, Senato Grup Başkan Vekilliğine seçilen ve Kurultayda Ecevit ekibinin en ateşli aleyhtarlarından olan Ferit Melen AKİS'çinin,

"— Partinin yeni yöneticileri Ortanın Solunu anlatmak ve bir hamle sağlamak için büyük bir kampanyaya hazırlanıyorlar. Sizler bu yeni ekibe muhaliftiniz. Bu kampanya karşısında tutumunuz ne olacak?" sorusuna, haftanın başında şu karşılığı vermiştir:

"— Kurultay kararının hudutları içinde herkes kendisini vazifeli sayar."

Melen Kurultaydaki mücadelesinin, Ortanın Solu vesile sayılarak Partinin daha da sola çekilmesi endişesinden ileri geldiğini, yoksa Ortanın Soluna karşı olmadığını ifade etmiştir.

Kurultayda Ortanın Solu listesine dahil edilip, sonra ismi silinen ve buna haklı olarak üzülen İlhami Sancar ise, kırgınlığı üzerinden en çabuk atanların herhalde başında gelmektedir. Sancar heyecanının da etkisi ile derhal vazifeye koşmuş, İstanbula gitmiş, geniş bir sondaj çalışması yapmıştır.

Sancarın, ilk sondajının müsbet sonuç verdiğini, bütün çevrelerde Kurultay kararının çok iyi karşılandığını, Genel Merkezdeki genç arkadaşlarına naklederken gösterdiği heyecan ve sevinç CHP'deki hareketin alelade nitelikleri aşan bir anlam taşıdığını gösteren bir başka belirtidir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

D. P. T.

Önemli bir rapor

Devlet Plânlama Teşkilâtı, Bakanlıklar semtindeki, Toprak Mahsulleri Ofisinden müdevver yeni binasında, ciddi görünüşlü insanların gidiş - gelişleri, tedirgin uzmanların şikâyetçi halleri ve Teşkilâtım başına gelenlerden duydukları üzüntü ile, kendi özel hayatını yaşamağa devam etmektedir. Demirel Hükümetinin Plâna ve Plânlamaya duyduğu allerji, bu teşkilâtın, yıllardanberi hazırlamakta olduğu çok önemli bir eseri yayınlamasına yine de engel olamamıştır. Günlerdenberi dedikodusu yapılan, DPT tarafından hazırlanmış "Gelir Dağılımı Araştırması" adlı bu uzun rapor, sözü edilen önemli eserin ta kendisidir.

300 sayfayı aşan ve teksir makinesiyle basılmış olan rapor, 1963 yılını, gelir dağılımı hesaplarının yapılabilmesi için uygun bir yıl olarak ele almıştır. Bu seçimin basit bir gerekçesi vardır. 1963 yılında Türkiyede iki önemli anket yapılmıştır. Bunlardan birincisi, Tarım Sayımı ve Köy Anketidir. İkincisi ise, Devlet Personel Sayımıdır. Gelirlerin tespitinde ve gelir dağılımının hesaplanmasında bu iki anketin önemli yerini küçümsemeye imkân yoktur ve çok yerinde bir gerekçedir.

"Gelir Dağılımı Araştırması" adlı çalışmaya çok önceleri, yani "plân değil, pilâv isteriz" zihniyetinin iktidarı ele geçirmesinden önce karar verilmiştir. Hiç şüphe yok ki, Türkiyenin, ekonomik olduğu kadar, sosyolojik gerçeklerini de tanımada büyük ölçüde yardımcı olacak önemli bir araştırma söz konusudur. Çünkü, gelir dağılımının kesinlikle bilinmediği az gelişmiş ülkelerde, ekonomik kalkınmanın yanında, sınıflararası dengesizliği gidermeye ve bu yolda alınacak tetdbirleri isabetle seçmeye başka türlü imkân düşünülemez. Bugüne kadar Türkiyedeki istatistik çalışmaların yetersizliği, gelir dağılımı araştırmalarına temel olacak bilgilerin ve ciddi çalışmaların bulunmayışı, bu yöndeki her türlü çabayı başarısızlığa mahkûm etmiş, bilimsel bir incelemenin yapılmasını imkânsız hale sokmuştur. Bu yetersizliklere bir de psikolojik etken eklenmelidir. Türkiyedeki gelir dağılımı araşırmalarının ortaya çıkaracağı rakamlar ve bu rakamların dile getireceği gerçekler kalın çizgileriyle tahmin edilebiliyordu. Bu gerçekler gelir dağılımının bireyler ve sınıflar arasında yarattığı büyük uçurumun bilimsel bir şekilde ifadesini bulması bazı çevreleri rahatsız ediyor ve ürkütüyordu.

Ortaya çıkan gerçekler

Nitekim, Amerikan Yardım Teşkilâtı -AİD- nın özel çağrısı üzerine ve görevi olarak yurdumuza gelerek, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde öğretim üyeliği de yapan amerikalı Prof. Enos'un bundan birkaç yıl önce bir konferansta ortaya attığı iddialar büyük gürültüler çıkarmıştı. A.BD.'nin isteği ile, Türkiyedeki gelir dağılımını inceleyerek hükümetine bildiren Prof. Enos'un, elde ettiği sonuçları açıklamasını büyük tepki ile karşılayan ayni çevreler, gelir dağılımı ile ilgili bütün açıklamalardan açıkça huylanıyorlardı. Bugün dahi, Prof. Enos'un raporu sık sık söz konusu edilmekte, bazıları bir ibret levhası olarak, bazıları da gerçekleri gizlemekte bir kılıf şeklinde Enos raporunu hatırlatmaktadır.

Prof. Enos'un çok basite irca ederek hazırladığı gelir dağılımı raporu, şu anda elde bulunan, DPT'nin "Gelir Dağılımı Araştırması" sayesinde bir bilimsellik kazanmıştır. Meselenin daha derinlemesine ve ciddiyetle ele alınmış bulunması bir güven kaynağı rolü oynamakta-

GEÇEN HAFTA İKTİSAT DÜNYASINDA

ANLAŞMALAR-Amerika ile Sovyetler Birliği, yıllardanberi soğuk savaşın kurbanı olmaktan kurtaramadıkları bir anlaşmayı nihayet imzalamaya karar vermişlerdir. Yeni anlaşma, iki ülke arasında, direkt hava seferleri ihdasım öngörmektedir. Havacılık anlaşması bugünlerde imzalanacaktır. Ama, seferlerin ne zaman başlıyacağı henüz bilinmemektedir. Anlaşma hükümlerine göre, yeni hava servisini Amerika adına "Pan American Hava Yolları", Sovyetler Birliği adına ise "Aeroflöt" yürütecektir.

ORTADOĞU — Uluslarası petrol şirketleri ile İran Şahı arasındaki anlaşmazlığın, son yılların en büyük petrol buhranına yol açacağım ileri sürmektedir. İddiaya göre Şah, büyük bir ihtimalle, petrol konsorsiyumundan, petrol bulunduğu anlaşılan, fakat henüz çıkarıma başlanmayan bazı bölgelerin, belki de Karun - Harınımı işletilmesini hükümete devretmesini istiyecektir. Karun - Marunun, dünyanın en geniş petrol rezervlerine sahip olduğu söylenmektedir. Ayrıca, petrol şirketlerinin, Aralık ayına kadar görüşmelere zemin teşkil edecek bîr nokta yakalayamaması halinde, buhranın ortaya çıkacağı belirtilmekledir. İran Şahı, petrol şirketlerinin daha fazlı petrol çıkarmasını istemiştir. Bilindiği gibi, İran, bütün komşu arap ülkelerinin toplam nüfusundan daha büyük -25 milyonluk- bir nüfusu barındırdığından, petrol şirketleri tarafından özel bir muamele görmeye bak kazandığını ileri sürmüştür. İranın istekleri kabul edilirse, bundan arap ülkelerinin veya Venezuellanın zarar göreceği ve buhranın genişliyeceği iddia edilmektedir. Konsorsiyom önünde, bu meseleyi görüşmek üzere, bir aylık zaman kalmıştır.

LÜBNAN — Lübnan Bayındırlık Bakanı Kemal Canpulat, Bakanlar Konseyine, Çin Halk Cumhuriyetinin Lübnandan zeytinyağı almak istediğini bildirerek, teklifin ciddi bir şekilde incelenmesini istemiştir. İlerici Sosyalist Partisinin organı An Anba dergisinde, Bakanın, aylardan beri Şamdaki Çin Halk Cumhuriyeti Konsolosu ile bu konuyu görüşmekte olduğu bildirilmektedir. Nihayet, geçen hafta Çin, Lübnan hükümetinden, Lübnanın, "dünya nüfusunun üçle birini temsil eden Çine zeytinyağı sarmamakta daha ne kadar direneceğini" sormuştur.

BUNLAR DA OLDU

"Türkiyede Mili Gelir Dağılımı"
İşte asıl mesele

dır. Zira DPT, problemi çözümlemek için, çok çeşitli yöntemleri aynı zamanda deneyen bir çalışma yapmıştır.

Buna rağmen dikkat edilecek bazı noktaların bulunduğunu da söylemek gerekir. Bilindiği gibi, Türkiyede uygulanan gelir vergisi sistemi yüzünden, gelir vergisinin dışında kalan büyük bir çoğunluk hakkında kesin fikirler edinmek oldukça güçtür. Gelir vergisine dahil kimselerle ilgili, elde edilen bilgiler ise, DPT'nin ayni raporunda da belirtildiği üzere, büyük ölçüdeki vergi kaçakçılığı nedeniyle, doğru olarak düşünülemez. "Gelir Dağılımı Araştırması"nın kesinlikle ortaya kotyduğuna göre, vergi mükelleflerinin vermeleri gereken miktar ile verdikleri arasında dikkat çekici bir fark vardır. Tahsil edilebilen vergiler 1 adedi ile ifade edilirse, verilmesi gereken miktarın 3.6 şeklinde ifade edilmesi gerekecektir ki, 1/3.6 oranında, oldukça büyük bir kaçakcılık söz konusudur.

Bu nedenle gelir vergisi verenlerin durumu ile ilgili sonuçlarda bile geniş bir ihtiyat payına yer ayrılabilir. Bunun dışında kalan ücretliler için, stopaj usûlü kullanıldığından kesin bilgiler edinebilmek daima mümkün olmamıştır.

Türkiyede büyük aile tipi geleneklerimiz arasında olduğundan, her aileden bir kişinin çalışması ve birçoklarının bu bir kişinin gelirine bağlı bulunması, hesaplarda yanılmalara meydan verecek açıklıklardır.

Türkiyede ulusal muhasebe hesapları henüz çok yeni olduğundan, gelir dağılımı ile ilgili sağlam sonuçlara ulaşılması şimdiye kadar pek mümkün olmamıştır. Fakat, eldeki rapor birçok bakımlardan, sözü edilen eksiklikleri aşmış ve güven sağlayacak bir düzeye ulaşmıştır.

İki tablo

Bütün raporun incelenmesi özetler içinde verilmeye çalışılırken, bazı önemli tespitlere değinmekte fayda vardır. Meselâ, Tablo 1. de, aile beşte birlerinin en altında bulunan dilimin aldığı yüzdesi 5.0 iken, Alt -Orta dilim 7.0, Orta dilim 13.0, Üst Orta dilim 20.5 ve Üst dilim ise, 54.5 oranında bir payı ele geçirmektedir. Tarım dışı sektördeki bu âdil olmayan dağılım, Tarım sektöründe şu sonuçları vermektedir: Alt dilim 7.0, Alt-Orta 10.5, Orta 14.5, Üst -Orta 22.0 ve Üs dilim ise 46.0 yüzde oranında gelirden pak almaktadır.

Görüldüğü gibi, tarım dışı sektördeki adaletsizlik daha büyüktür. Bunun nedeni, tarım dışındaki sömürücülüğün daha geniş olmasından başka bir şey değildir. Alt dilimin aldığı yüzde 5 ile Üst dilimin aldığı yüzde 54.5 başdöndürücü bir fark demektir. Bu fark, onüç misli fazla gelir demektir ki, Türkiye *ile* Amerika arasındaki farka aşağı yukarı eşittir. Tarım dışı sektördeki büyük işizliğin gelir dağılımındaki büyük farkın ortaya çıkmasında bellibaşlı bir faktör olduğu unutulmamalıdır. Tarımdaki gizli işsizlik, adaletsizlik ölçüsünün küçülmesine vesile olmaktadır.

İlgi çekici diğer bir tablo da, gelir dağılımındaki eşitsizliği gösteren endekslerle ilgili 4 numaralı tablodur. 1963 yılı Türkiyesi ile 1950 yılı başlarındaki durumları içinde 11 ülkenin karşılaştırılması yapılmıştır. Türkiyenin durumu 100 kabul edilince, aşağıdaki tablo ortaya çıkmıştır:

Rakamların açıklığı karşısında söylenecek fazlaca söz bulmaya imkân yoktur. Yeryüzündeki ülkeler içinde gelir dağılımının adaletsizliği bakımından Türkiyenin gerisinde adece El Salvador kalmıştır! Bunun övünülecek yanım bulmak hayli güçtür.

Bunların dışında, Türkiyenin diğer birçok sorununa da ışık tutan "Gelir Dağılım Araştırması'nın telkin etmek istediği tedbirler, yöneticiler tarfından üzerinde dikkatle durulmasını gerektirecek önemdedir. Sosyal adaletin' sağlanmasında birinci derecede önemi olan gelirlerin dağılımı sorunu gerek toplumsal sınıflar halinde, gerekse fertler açısından derinlemesine incelenmiş ve Türkiyenin bu gerçeği sağlam bir şekilde teşhis edilmiştir. Bu gerçekleri görmezlikten gelerek "kalkınma ve refah" edebiyatı yapmak, gelir dağılımındaki uçurumun büyümesine ve günün birinde toplumsal patlamaların meydana çıkmasına zemin hazırlamaktan başka bir anlam taşımayacaktır.

Ülkeler	Alt dilim payı	Üst Dilim payı
Türkiyeden daha adil olanlar	153	80
Hollanda	129	71
Danimarka	98	62
İsrail	104	80
İngiltere	102	80
ABD.	91	83
Japonya	80	80
Kanada	113	91
İtalya	109	96
Türkiyeye yalan yine de daha âdil	107	96
Seylan	84	104
Porto Riko		
Türkiyeden daha adaletsiz		
El Salvador		

Tüberküloz

Barajdan daha önemli

Siyah elbisesinin kolları 10 santim yukarısına kadar sırma şeritlerle kaplı kır saçlı, esmer, uzun boylu zatı, sağ, tarafındaki sünger koltuklardan birinde oturmakta olan siyah gözlüklü, kumral, orta boylu, tıknazca şahıstan yana dönerek:

"—- Bu dediklerimi yazabilirsiniz. İsterseniz, altına imzamı da atatrım. Tamamen gerçektir ve yüzdeyüz böyle olmalıdır. Başka da kurtuluş çaresi yoktur bence!." dedi.

Siyah gözlüklü şahıs, hemen kâğıt-kaleme davrandı ve kollan bol sırmalı adamın dediklerini aynen not etmeğe başladı. Konuşma için açtığı tırnak işaretini kapatıp, kalemi cebine koyduğu zaman, Önünde duran beyaz kâğıtta şu cümleler açıkça okunmakta idi:

"— Bir baraja yapılan yatırımdan elde edilecek fayda, bu işe yapılacak yatırımın faydasından hiçbir zaman çok olamaz. Bir barajlık yatırımla iyileşecek olan insanlardan elde edilecek güç, hakikatte, o yapılacak barajdan sağlanacak güçten daha üstün olacaktır.

Devlet bugün, mide ülseri ve kızamığı nasıl telakki ediyorsa, buna da o gözle bakıyor. Halbuki bu, en az frengi kadar önemsenmelidir!.."

Bir memleket için bir değil, birçok barajdan daha hayatî önem taşıyan bir konu üzerinde yaptığı açıklamadan sonra, karşısındaki şalısın tuttuğu notun altına "Doktor Zeki Türker" imzasını da yazdırtan uzun boylu, kır saçlı zat, Türkiyelim ve Balkanların en modern Silâhlı Kuvvetler. Göğüs Hastalıktan Hastahanesi Baştabibi, Deniz Albayı Doçent Dr. Zeki Türkerden başkası değildi. Yukardaki konuşma, sağlık konularıyla yakından ilgilenen meslekî bir derginin, gene bu konularda yazı yazan bir yazarının, geçtiğimiz haftanın' ortalarında, Perşembe günü, saatlerin 16.30'u gösterdiği bir sırada Doç. Dr. Albayı, ziyareti sırasında cereyan etti.

Yazar, tıpla ilgili kimselerin yakından tanıdıkları Saim Tunalı, konuşmanın o andaki konusu ise, "Tüberkülozun bugünkü durumu" idi.

Bir açık oturum ve sonucu

Güzel Çamlıcanın güney sutlarında 150 dönümlük bir arazi üzerine yayılmış olan beş pavyondan ibaret, Türkiyenin bu en modern ve yüksek ihtisas hastahanesinde, o gün görevlerini henüz bitirmiş bulunan beş mütehassıs doktor da Baştabibin odasında bulunuyordu. Dr. Albayın karşısındaki koltuk ve saldalyalara oturmuş olan doktorlar, Zülfikâr Aytuğ, Doğan Sindel, Tuğrul Çavdar ve Cevdet Kurttu.

Kendi branşlarında mütehassıs olan bu doktorlar da zaman zaman, tüberküloz ve tedavisi konusunda yapılan konuşmalara katılıyor, düşüncelerini bildiriyorlardı. Nitekim aradan onbeş dakika geçmemişti ki, radyolarda yapılanlardan çok daha ilmi ve gerçekçi bir "açık oturum" havasına bürünen bu konuşmalardan, oldukça önemli bir sonuca varıldı:

"— Bugün Türkiyede, tüberkülozlu hastaların gayrimuntazam tedavi görmeleri yüzünden, felâket, eskisine kıyasla daha da büyümüştür. Zira muntazam tedavi görmiyenler, iyileşme şanslarını ebediyen kaybetmektedirler. Bunun tek sebebi, yapılan gayrimuntazam tedaviler yüzünden, vücuttaki mikropların alınan ilâçlara alışmış olmalarıdır."

Hâlen memlekette, bu şekilde, "tedavi şansını ebediyen kaybetmiş" yüzbinlerce insanın karşıkarşıya bulunduğu bu acı gerçeğin ortaya atılmasıyladır ki. Baştabip, yanındaki yazara yukardaki konuşmayı yaptı.

Sağlık Bakanının, "veremin de sıtma gibi kökü kuratulmuştur" yollu beyanat vermesine rağmen, gerçekte veremin, aşısı bulunmadan önceki duruma dönmek üzere olduğu, bu hususta ihtisaslaşmış doktorlar tarafından zaman zaman söylenmekte idi. Ne var ki. bu söylenenler oldukça "pes" perdeden söylendiği için, kimse duymadı. Ayrıca her gün, her yerde mikrop saçan insanların tedavisinin, kendi arzularına göre değil, Devlet tarafından mecburi tutularak kapılması gerektiğini şimdiye kadar açık açık söylemiyen ve bu fikri savunmıyanların da, elbette ki, günahı az sayılamazdı.

İşte,o günkü konuşmalar bu açık ifade ve savunmalarla dolu olarak yapıldı. Bir kere daha anlaşıldı ki, veremle savaşın şimdiki şekli yeterli değildir. Türkiyede bâlâ, hastadaki tüberküloz mikroplarının hangi ilâca karşı hassas oldukları-

Dr. Zeki Türker anlatıyor

Dert çok, hem dert yok

nı doğru bir şekilde tespit edecek dakik lâboratuvarlar -tüberküloz bakteriyoloji lâboratuvarları- yok - tur. Oldukça uzun tedaviyi gerektiren bu hastalığın kökünü kazımak için, herşeyden önce, bu çeşit lâboratuvarları kurmak ve çoğaltmak zorunludur.

İlk damar cerrahı

Türkiyede ilk damar cerrahı olan ve doçentlik tezini de damar cerrahisi konusunda veren kırkdokuz yaşında, iki çocuk babası Albay Zeki. Türkerin sağlık yazarı ile yaptığı sohbet toplantısı -daha doğrusu, beklenmedik ziyaretle kendiliğinden meydana çıkan açık oturum- son bulduğu zaman, saatler, 15.25'i gösteriyordu.

Her tarafı pırıl pırıl hastahaneden geçerken, sağlık yazarının gözü bir özel bölmeye takıldı. Burası, yalnız bu hastahanede bulunan ve ameliyattan sonra hastaların "kendi kendilerine gelme ve bakım" bölümü idi. İlk defa bu hastahanede kurulmuş olan bu bölüm, en son tıbbi ve cerrahi cihazlarla donatılmış modern ameliyathanenin giriş kısmında yer almıştı. Yeni ameliyat olmuş hastaların ayağına kadar her türlü tedviyi ve cihazı getiriyordu. Her odada, santral oksijen tertibatı, seyyar röntgen v.s. vardı. Ayrıca, oksijen çadırından çok daha modern bir cihaz olan, "Ensstöm" -sunni teneffüs cihazı- ise, sadece bu hastahanenin ameliyathanesinde mevcuttu.

Akciğer ve kalbin her türlü tedavisinin yapıldığı Silâhlı Kuvvetlere ait bu 750 yataklı hastahanenin henüz iki bölümü kurulmuştur. Üçüncü bölümü olan "kalp cerrahisi bölümü" ise kurulmak üzeredir. Memlekette böylesine önemli bir hastahanenin varlığından -Çalıcadakiler dahil- milyonlarca insanın henüz habersiz bulunduğu düşünülecek olursa, sağlık yazarının o günkü ziyaretten çok şeyler öğrendiği anlaşılır.

Nitekim, güneş batarken hastahaneden ayrılıp, arabasına binen ziyaretçi yazar, yanındaki arkadaşına:

"— Memlekette böyle on hastahane daha olsun, veremle savaş mutlaka başarıya ulaşır" demekten kendini alamadı.

Tüli'den haberler

Kısmeti açık güzel..

Evvel zaman bakanlarından Celâl Yardımcının eşi Harika Yardımcı yeğeni Samra Kızıltanın güzellik kraliçesi seçilemediğine üzüle koysun, geçtiğimiz Perşembe, seçimi, 19 jüri üyesinden 13 oy alarak kazanan İnci Asena Hiltonda bir odaya yerleşti. Londraya gidinceye kadar geçecek günleri de oldukça yorgun geçirdi. Güzellik kraliçesi olmak kolay değil, İnci Asena son bir hafta yemek yemeğe bile vakit bulamadı. Sabahtan akşama kadar tanınmış terzilerin atelyelerinde tuvalet, manto, tayyör provaları, hergün öğleden önce 10-12 arasında Hiltonda "çamsakızı çoban armağanı" kabilinden hediyelerin kabulü, çeşitli röportajlar için berber Demirde saç taratma fasılları ile zaman su gibi aktı. Londradaki program da hayli yüklü olduğuna göre Kraliçenin dinlenmesi ancak dönüşte mümkün olabilecek... Türkiye Güzellik Kraliçesi Londraya pek şık gidiyor. İstanbulun taranmış terzilerinin hazırladığı zengin bir gardrobu var. Terzi Nedret, Butik Canan, Lütfiye Arıbal, Suat Aysan, Faize ve Sevim Moda salonunda hazırlanan elbise ve tayyörlere yenilerini eklediler. İlk zamanlar Samra Kızıltanın tuttuğu söylenen, -balo gecesi Samranın giydiği güzel tuvaletle bu söylentiyi haklı çıkartan- Terzi Muallâ da Kraliçeye güzel bir tuvalet hazırlamıştır. Bukadar kısa zamanda, bukadar çok elbiseye sahip olmak kolay değil, bu tempoya hiç bir kadın dayanamaz.

Zoraki yolculuklar kahramanı

Geçen gün Akşam Gazetesi, bir haberinde AP Kars milletvekili Celâl Nuri Koçun Trabzondan Erzurum a giden uçağı zorla durdurduğunu yazıyordu. Haberi okuyan bazı senatör ve milletvekilleri bıyık altından kıs kıs güldüler ve ister istemez Celâl Nuri Koçun başka bir yolculuğu da zorla yaptığını hatırladılar. Türk parlâmentosundan bir heyetin Batı Almanyaya yaptığı yolculukta da Celâl Nuri Koç az zor göstermemişti. Bu olayı, Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli de çok iyi hatırlar. Almanyaya gidecek milletvekilleri için kura Orhan Seyfi Orhona çıkmış, fakat AP nin tonton milletvekili bu yolculuğu göze alamayıp şansını Celâl Nuri Koça devretmişti. Ferruh Bozbeyli bu yolculuğu önlemek için hava alanına motosikletli haberciler yolladı ama Celâl Nuri Koçu yolundan döndürmek mümkün olmadı. Zorla başlayan Almanya yolculuğu da Celâl Nuri Koç yönünden çok eğlenceli geçmiş, fakat arkadaşları çok terlemişler. Eline bir lügat alıp "leh liebe Deutschland" diye konuşmaya başlıyormuş, ayağı sıktığı için iskarpinlerini terlik gibi giyiyormuş.. Geçirdiğimiz hafta Meclis koridorlarında bu hikâyeler bir daha anlatıldı, İbrahim Şevki Atasagun ve arkadaşları Almanyada epeyce terlemişler, fakat şimdi bu hikâyeleri kahkahalarla hatırlıyorlar..

Modacı damat ve Ağaoğlu ailesi

Eski hikâyeyi siz de duymuş olacaksınız: Vaktiyle Paris Operasında bir yıldız, localardan birinde oturan bir erkeğe sahneden en güzel iltifatları yollar. Locadaki adam neye uğradığını şaşırır. Oyun sona erince yıldızın yanına gider, beraber yemeğe çıkmalarım ister. Kadın razı olur, bir arabaya binerler, Boulogne ormanları civarında bir villâya giderler. Yemek faslı sona erer, güzel kadın geceyi de villâda geçirir. Erkek mesut, fakat büyük bir şaşkınlık içindedir. Bukadar büyük bir iltifata nail olmanın sebebini sorunca aldığı cevap ise yüzüne bir tokat gibi inmiştir: Güzel kadın sevdiği erkeğe kızdığını, onu operadaki en çirkin erkekle aldatmağa kararlı olduğunu söyler...

Hikâyenin kahramanı, yakın tarihimizde bir. çok hikâyelerin de kahramanı olan Ağaoğlu Ahmet beyden başkası değildir. Aileye çok yabancı karışmış da olsa şimdi de durum çok farklı değil. Ağaoğlu ailesinin fertleri güzellikten biraz mahrum kişiler, geçirdiğimiz hafta Bebekde Süreyya Restoranda yapılan bir nişan töreninde bulunanlar, kalabalığa rağmen Ağaoğlu ailesinin çizgilerini farketmekte güçlük çekmiyorlardı. Samet Ağaoğlu, Süreyya Ağaoğlu, Gültekin Ağaoğlu, Suna Giritli, Tektaş Ağaoğlu, Mustafa Ağaoğlu, Ağaoğlu Ahmet Beyin karakteristik çizgilerini aynen taşıyorlardı. Bu aralık Ağaoğlu ailesinde evlenenler, nişanlananlar birbirini takibedeceğe benziyor. Sitare Ağaoğlunun nişanından sonra, Mustafa Ağaoğlunun da eski eşiyle nikâh tazelemesi bekleniyor. Samet

(AKİS: 392)

Orhanın Yerinde eğlenenler
Tütsülü kafa ile yüksek politika

ve Neriman Ağaoğlu, Sovyet Rusyadaki balayı yolculuğundan sonra çocuklarının balayına şahit olacaklar..

Sitare Ağaoğlunun nişanlısı İstanbulun çok iddialı bir modacısı, Söylemezoğlu ailesinden, Bergin Uzberk. Nikâh töreni iki ailenin yakınları ve dostları ile hayli kalabalıktı. Fakat eski DP'den de yeni AP'den de hiç kimseler, hattâ İhsan Sabri Çağlayangil bile yoktu... Sitare Ağâoğlu, nişanlısının diktiği turuncu bir tuvalet giymişti. Bazı misafirler, "Neriman Ağaoğlu da buncan sonra damadından mı giyinecek?" diye merak ediyorlardı. Günseli Başar aileden değil, gelin ve damadın akranı da sayılmaz, fakat misafirler arasındaydı...

Meyhaneler çoğalıyor

Ankarada meyhaneler çoğalıyor. Bulvarda Orhanın Yeri, biraz ilerde Altanın Meyhanesi, Bizim Sokak derken Kent Otelin pavyonunda da İstanbulun Ancelosu bir meyhane açtı. Kent Oteli bu pavyonu eski İstanbuldan bir köşe olarak dekore etmişti. Fakat bir türlü tutmadı. Öğle saatlerinde sihirli kemanlarla yemek yemektense Ancelonun yönettiği bir meyhanede kafayı çekmek daha iyi tabii. Anceloda başta AP'li milletvekilleri ve senatörler, bir çok tanıdığa rastlamak mümkün. Doğrusunu isterseniz şu sırada kafayı tütselemeden politika yapmak da mümkün olmasa gerek, Orhanın yeri, Altanın köşesi de en çok politikacılarla dolu...

Püf noktalar

Paris Sefiremiz Ekselans Müşerref Vergin ve eşi hayatlarından pek memnunlar Ekselans Müşerref Verginin bir Vietnam budisti cezbesiyle uğraştığı tâyin işi başarıyla sonuçlandı. Şimdi yeni Paris Sefiremiz bir kitap hazırlamakla meşgulmüş: "Parise tâyin edilmek isteyenlerin el kitabı". Bu kıymetli eserin Dışişleri Bakanlığı çevresinde çok iyi satış yapacağından hiç kimse şüphe etmiyor. Zira bunda, Paris Sefiremiz başarısının bazı püf noktalarını açıklıyormuş.

Hastahanede vaız mı?

Bursa Askeri Hastahanesini romatizma, siyatik, lumbago sancılarından kıvrananların tedavi gördüğü bir köşe sananlar biraz yanılıyor. Türbeler şehrinin, askeri hastananesi bile, iktidarın havasından uzak kalamıyor. Tedaviye giden hastalar çok ilginç hikâyeler naklediyorlar. Hastahanenin büyük salonunda, İstanbuldan bir hanım, hem de bir doktor eşi, tepeden tırnağa yeşiller giyerek Kuran-ı Kerimden tefsirler yapıyormuş. Bazı hastalar merak edip, gidip seyretmişler, yeşil elbiseli hanımın konuşmasından hiç bir şey anlamamışlar. Fakat asıl anlaşılmayan nokta başhekimin böyle bir toplantıya nasıl izin verdiği, yoksa fizik tedavinin bir de metafizik tarafı mı var?

Defileler devam ediyor...

İstanbulda kış partileri henüz başlamadı, fakat terzi Muallânın Hiltonda yaptığı defileden sonra başlayacağa benziyor. Yardımseverler Derneği yararına yapılan defilede bütün kadınlar dikkat kesilmiş, kış boyunca giyecekleri elbiseleri seçiyorlardı. O gün Hilton salonlarında iğne atsanız yere düşmezdi. Kadınlar sardalya kutusundaki balıklar gibi üstüste yığılmışlar, sıcaktan buram buram terliyerek Muallânın çıplak elbiselerini seyrediyorlardı. Kış sezonu, partilerde açılmasa bile, Parisin çizgileri artık İstanbulun malı olmuş. Herkesin sırtında triko tayyörler, emprime jerseler, chaneller , vardı... Kalabalık arasında seçilebilenler Eczacıbaşı kardeşlerin eşleri, Sadıkoğlu ailesinin kadınlarıydı. .

Yeni butik, yeni mankenler

Tülin Okan manken okulunu açmadı, fakat Ankarada yeni mankenler türedi. Bilhassa balerinler mankenliğe çok yakışıyor. Geçirdiğimiz hafta Ankaranın moda hayatına yeni katılan Butik Aytenin modellerini sunanlardan biri Devlet Balesinin değerli yıldızı Meriç Güventürkdü...

Defileler

Hazır elbise

Kumral saçlı siyah elbiseli ince kadın AKİS yazarına çizdiği bir modeli göstererek :

"—Giyim, çağımızda çok önemli yeni bir sorun olmuştur. Eskiden, bir kısım insanlar süslenmek için giyinirler, diğerleri ancak ihtiyaçtan ile yetinirlerdi. Bugün ise her kadın yeteri kadar iyi, temiz, değişik giyinmek ihtiyacındadır. Bunun için de ne çok fazla parası, ne de, eskisi gibi harcayacak vakti vardır. Bu bakımdan butikler ve butiklerde her zevke, vücuda uygun kıyafetler çağımızın kadınının en önemli bir ihtiyacım karşılamakta, ona birkaç dakika içinde bir gardorp yapma veya acele bir yere giderken, birkaç dakika içinde vücuduna tıpatıp uyan bir elbise bulma imkanını vermektedir.

Ayrıca hazır elbisenin en büyük iyiliği, yakışanın çabuk bulunmasıdır. Bu elbiseye bir hayli masraf edip, eziyetini çektikten sonra onu kendisine yakıştırmayan veya onun ihtiyaçlarına cevap vermediğini gören bir kadın o elbiseyi dolaba asmaktan başka çare bulamaz, onu giyse de istiyerek giymez. Hazır elbisede bu dertler yoktur, giyersiniz, yakışırsa alırsınız yoksa başkasını denersiniz. Ayrıca çalışan, vakti çok az olan kadınlar için hazır elbise bugün vazgeçilmez bir zorunluk olmuştur. Sabahleyin büroya giden bir pratik tayyör, içindeki elbise ile şık bir kokteyl kıyafeti haline gelebilir. İki parçalı, üç parçalı, çok iş gören kıyafetler, çağımızın ihtiyaçlarını karşılayan bir icadıdır. Kadına büyük kolaylık sağlamış, onun yardımına koşmuştur çünkü bugünün kadım çok cephelidir. Hem çalışmak, sosyal faaliyetlere girmek, hem evinin işine koşmak, misafir ağarlamak ve ne yaparsa yapsın daima temiz, iyi yakışacak şekilde giyinmek zorundadır"

Siyah işlemeli elbiseli genç kadın bir soluk sustu. Açık duran kapıdan ayak sesleri gelmeye başlamıştı.

Kışa hazırlık

Olay geride bıraktığımız hafta sonunda Ziya Gökalp caddesindeki bir küçük apartmanın üst katında geçiyordu. Terzi Ayten, o gün, Ankaralılara ilk defilesini sunuyor ve Butik Aytenin açılışını yapıyordu. Saat 13'de misafirler, birdenbire salonları doldurmuşlardı. Defile Meriç Sümenin giydiği işlemeli, ispanyol paçalı bir beyaz poplin pijama ile başladı ve bunu şık ev kıyafetleri, uzun ve kısa sabahlıklar, pijamalar izledi. Bursa ipeğinden yapılmış kısa bir pembe dezabiye özellikle ilgi toplamıştı. Sabah kıyafetlerinden sonra güzel sokak kıyafetleri, bu arada ince gri tweedden yapılmış arkası plili modern bir tayyör göründü. Tayyörü, çok moda olan, eflatun renkte aksesuarlar tamamlıyordu. Eflatun bluz, eşarp hissi verecek bir fiyonkla bağlanmıştı ve zarif manken, ayaklarına ince eflatun yünden yapılmış örgü çoraplar giyinmişti. Sabah ve sokak kıyafetlerini izleyen, öğleden sonra elbiselerinde de eflatun ve mor, yılın modasını aksettiriyordu. Dümdüz, kolsuz bir mor elbisenin, yan dikişi, tek bir taraftan eflatun bir bandı gösterecek şekilde ayrık dikilmişti ve bir noktada mor bir fiyonkla kapanıyordu. Siyah garnitürlü kırmızı bir elbise-ceket takımına "Karadut" ismi verilmişti.

Defilenin en sükseli parçalan, abiye kıyafetler ve gece kıyafetleri, özellikle çok havalı uzun etekler ol-

Mevsim Derdi

Jale CANDAN

Üniversiteye glremiyen gençlerin her yıl, mevsiminde, gazete sütunlarını dolduran davranış ve şikâyetleri, her yıl bizim eğitim dâvamızdaki yarayı deşer, sonra filânca fakülteye biraz fazla öğrenci sıkıştırmakla ve buna benzer tedbirlerle sorun halledilmiş gibi görünür, daha doğrusu, kış uykusuna girer. Bir süre, yeni olaylar canlanıncaya kadar unutulur, gider. Zaten bu şekilde Üniversiteye giren, fakülteleri haddinden fazla dolduran öğrencilerin bir kısmının okuyamaması ve tahsili terketmek zorunluğunda kalması da sorumluların bir derece işini kolaylaştırmakta, durumu geçici tedbirlerle, sıraları sıkıştırmakla halletmelerini mümkün hale getirmektedir.

Oysaki Üniversitelerde gündengüne düsen başarı oram hiç şüphe yok ki, üniversitelerin kapasitesini aşan öğrenci sayısı ile de yalandan ilgilidir. Ne varki dert Üniversite kapılarına getirilmeden liselerde, daha doğrusu orta okullarda halledilmeli ve üniversite sayısı artırılmadan çocukların ilkokuldan itibaren gerçekçi, verimli, akıllı bir öğretim ve eğitim sistemi içinde yetiştirilip üniversitelere varmadan gerekli diğer öğretim kurumlarına yöneltilmeleri lâzımdır. O zaman hem üniversitelerin yükü azalır, hem de gençler kabiliyetlerine göre seçecekleri alanlara yönelerek, hem kendi kendileri için, hem de memleket için faydalı olma imkânına kavuşur, boşuboşuna sıra işgal edip, başka öğrencileri başarısızlığa sürüklemekten kurtulmuş olurlar.

Hızla sanayileşme ve kalkınma durumunda olan memleketimizde 1964 ders yılında Orta dereceli öğrenim yapan gençlerin ancak onda birinin teknik alanda bulunduğu tespit edilmiştir ki, sanayileşmeye önem veren memleketlerde durum tam aksidir. Örneğin Türkiyede klâsik Orta Öğretim yapan okul sayısı 1964'te 1.083 iken Avusturyada 203'tür, buna mukabil Avusturyada teknik öğretim yapan orta dereceli okul sayısı 1384, Türkiyede ise ancak 320' dir. Avrupa memleketleri ve komşu memleketlerle, İsraille yapılacak bütün kıyaslamalar Türkiyenin teknik öğretime yeteri kadar yer ve önem vermediğini, göstermektedir. Klâsik lise tahsilini, çoğu zaman öğretmensiz okullarda, bir diploma alma hevesi ile bitiren gençlerin, bu diplomanın karın doyurmayacağını iyice anlayınca bunu ceplerine yerleştirip Üniversite kapılarına dayandıkları bir gerçektir. Teknik öğretim gibi mesleki öğretim de bizde yetersizdir ve bu alanda da Türkiyenin hızlı kalkınmasını gerektirecek elemanlar, yeter derecede yetiştirilmemektedir. Çalışan nüfusumuzun yüzde 76,5'u tarım kesiminde bulunduğu halde, 1964'te birçoğu bürolarda çalışan 3.764 tarım mühendisine karşılık, doğrudan doğruya çiftçi ile işbirliği yapan ve ona çağdaş tarım bilgilerini götüren tarım teknikeri sayısının yalnızca 2.923 olduğu tespit edilmiştir. Oysaki, meselâ İsrailde 151 tarım okulunda 23 bin öğrenci vardır. Ayrıca bütün okullarda 6-7 ve 8 İnci sınıflar uygulamalı tarım dersi görürler ve bu alanda da çalışma imkânına sahiptirler.

Genel olarak bütün okullarda, gençler İşe atılma, iş hayatını sevme ve inisiyatiflerini geliştirme yeteneklerinden uzak yetiştirilmekte, başarı daima diploma dereceleri ile ölçülmekte ve nasılsa lise diploması almış genç, bir de üniversiteyi denemek istemekte, fakültelerin birinci sınıfları, her yıl, dola boşala, bu oyun sürüp gitmektedir. Hattâ bazı fakülteler o kadar doludur ki, çocukların birinci sınıfta bırakılması âdeta olağan sayılmaktadır.

Yeni üniversitelere, muhakkak ki ihtiyaç vardır fakat Eğitimde, A'dan Z'ye yepyeni, köklü bir reforma gitmeden, zihniyeti değiştirip, gençleri kendi istekleri ile teknik ve meslek alanına yöneltmeden açılacak üniversiteler, nüfus baskısı altında her zaman yetersiz kalacak ve türkiyenin kalkınmasına hizmet bakımından ise, faydalı olamıyacaktır.

du. Mor şifon bluzun altına giyilen uçuk eflatun bir ipek kadife etek mini eteklerden sonra insanı âdeta eski çağlara götürüyordu. Şifon bluzun bedeni kaini bir kumaşla, tüm kaplandığı için, astarsız olan geniş kollar, gerçekten uçucu bir hal almıştı.

Defileyi gene Meriç Sümen bu defa giydiği uzun siyah kadife, dümdüz hatlı tuvalet ile bitirdi. Kıyafetin adı "Siyah Kuğu" idi.

Vietnam

Eski hamam, eski tas

Birleşik Amerikanın teksaslı başkanı Johnson'ın büyük gürültüyle çıktığı Uzak Doğu gezisi, çıktığı sıradaki kadar değilse bile, yine de gürültülü bir biçimde sona ermiş bulunuyor. Bitişteki gürültünün birincisi, Malaysiadaki karşılanmasıdır. Solcu kuruluşların yaptığı gösterilere polis ateş açmış, bu ateş sırasında bir kişi ölmüş, bir kişi de ağır yaralanmıştır. İkinci gürültü. Başkanın Güney Koreyi ziyareti sırasında çıkmıştır. Gerçi Seuldeki karşılama Başkana bütün gezisi sırasında yapılan en ateşli karşılama olmuştur ama, Johnson Güney Kore başkentinde bulunurken saygısız Kuzeyliler sınırdaki amerikan askerlerine ateş açmışlar ve altı erin ölmesine sebep olmuşlardır. Tabii gürültünün en büyüğü de, tam Başkan Çin yakınlarındayken, en az Kuzey Koreliler kadar saygısız olan Pekin yöneticilerinin patlattıkları dördüncü atom bombasından gelmiştir. Kuala Lumpurda bu konuya değinen Başkan, her zamanki diplomatik acemiliğiyle, bütün dünyada şüphe uyandıran sözler etmiş ve Birleşik Amerikanın Çin bombalarından korkmayacağını, amerikan gücünün gerekirse Çinin atom bombalarım yerle bir edebileceğini ve edeceğini söylemiştir. Şimdi bütün yorumcular, bu sözlerin arkasında yatan anlamı tartışmakta, Washington'un Çin atom tesislerini tahrip etmeyi düşünüp düşünmediğini bulmaya çalışmaktadırlar.

Vietnam konusuna gelince, Matufla bildirisi bu konuya hiçbir yeni ümit ışığı getirmediği gibi, bütün barış görüşmelerini Vietkong saldırılanımı durmasına bağlamakla işleri daha da karıştırmıştır. Başkanın bir yandan bu bildiriyi imzalarken öteyandan her zaman, her yerde, her şart altında görüşmeye hazır olduğunu ileri sürmesi, doğrusu anlaşılır şey değildir. Üstelik, Hanoiden, Kuzeye yapılan bombardımanların durdurulması için aracılarla ve el altından yapılan çağrıya da hiçbir olumlu cevap vermiş değildir. Bunun nedenini anlamak için amerikan basınına şöyle bir göz atmak yeterlidir. Gerçekten, amerikan gazetelerinde çıkan haberlere göre, amerikan savaş uzmanları gibi Başkan Johnson da, bu bombardımanların askeri bakımdan faydalı meyveler vermeye başladığına inanmaktadırlar.

Kuvvet yolundan medet umdukça, Vietnam sorununa devamlı bir çözüm yolu bulmak mümkün değildir. Kuvvet belki Vietkongu bir süre için sindirir. Kuzey Vietnamı belki haritadan siler. Fakat uzun sürede, Vietnam milliyetçileri, ülkenin kaderine hakim olmak için yeniden ortaya çıkarlar ve kendi ülkelerinde, kendi diledikleri düzeni kurmayı başarırlar. O zaman da bugün akan kanlar, dökülen milyarlar boşa gitmekle kalır. Kuvvetin hiçbir uluslararası anlaşmazlığa çare olduğu görülmüş değildir.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

İTALYA — Ondokuz yıllık bir bölünmeden sonra, İtalyan sosyalistleri geçen haftanın sonunda yeniden birleştiler ve böylece, Hıristiyan Demokratlarla Komünistlerden sonra, İtalyanın üçüncü büyük partisini kurmayı başardılar. Bilindiği gibi, İtalyan Sosyalist Partisinin Signor Nenni liderliğindeki sol kanadı 1947 yılında komünistlerle işbirliği yapmak taraflısı olunca, Signor Saragatın liderliğindeki sağ kanat partiden ayrılarak Sosyal Demokrat Partisini kurmuştu. O zamandan bu yana köprülerin altından çok sular akmış, Signor Nenni özellikle 1956 Macar ayaklanmasından sonra komünistlerle bağlarım kopararak ortaya yanaşmış, 1960 yılından başlayarak da Sosyal Demokratlar ve Hristiyan Demokratlarla aynı hükümetler içinde yer almıştır. Böyle olunca, iki sosyalist partisinin aralarındaki bölünmeyi devam ettirmeleri için ortada bir neden kalmamıştır. Geçtiğimiz hafta sonu Signor Nenninin liderliğinde yeniden bütünlüğüne kavuşan İtalyan Sosyalist Partisinin, gelecek genel seçimlerde, bir yandan ünlü lider Togliatti'nin ölümünden sonra bir türlü toparlanamayan komünistlerden ümidi kesen işçilerle Hristiyan Demokrat Partisinin sol kana tından oy toplaması ve böylece daha da kuvvetlenmesi beklenmektedir.

FEDERAL ALMANYA — Kabinesindeki dört Hür Demokrat Bakanını vergilerdeki artısı bahane ederek batmak üzere olan gemiden ayrılmaları üzerine azınlıkta kalan Başbakan Erhard, geçen hafta da, kendi partisi içinden gelen baskılarla karşı karşıya bulunuyordu. İhtiyar Adenauerin mirasçısı olan Dr. Erhard, gerçekten, işbaşında bulunduğu süre içinde başardı bir lider olarak görünememiş ve Alman kalkınmasının mimarı olarak tanındığı halde son günlerde hızını artıran enflâsyonu önlemekte güçlük çektiği gibi partisinin içindeki çeşitli akımları birleştirmekte de başarı gösterememiştir. Bonnda dolaşan söylentilere göre, şimdilik koltuğunda oturmaya kararlı görünmekle beraber, kendisine karşı giderek büyüyen aykırılık karşısında, Dr. Erhard, bu aynı sonlarına doğru yapılacak eyalet seçimlerinden sonra istifasını vermeyi düşünmektedir. Gene aynı söylentilere bakılırsa, Erhard'tan boşalacak başbakanlık koltuğu için en kuvvetli aday, Hristiyan Demokratların parlâmento Grup Başkam Rainer Barzeldir. Bu arada, Dışişleri Bakanı Gerhard Schröderin adı da duyulmaktadır.

BUNLAR DA OLDU

Bizimle istediğiniz gün New York'a aktarmasız uçabilirsiniz. Roma ve Paris'te bir müddet kalıp vakit geçirmeniz de elinizdedir.

Tereddüt etmeyiniz... New York'a aynı uçakla aktarmasız yegâne servis bizdedir. Öğle üstleri başlıyan uçuşlarımız herkes için en müsait saattedir. Haftada on sefer yapan uçaklarımızdan birini seçerek, aynı günün akşamı New York'a varabilirsiniz.

Aceleniz yoksa... ilâve ücret ödemeden arzu ettiğiniz Avrupa şehrinde bir müddet kalabilirsiniz. Seferlerimizden üçü Roma ve Paris üzerinden, yedisi ise Belgrad, Viyana, Münih, Frankfurt ve Londra yolu ile yapılmaktadır.

İşte bir hakikat daha: Pan American, Birleşik Amerika'ya diğer herhangi bir havayolundan fazla sefer yapmaktadır. Bizimle uçunuz. Atlantik aşırı tarifemiz hiçbir zaman bu derece ehven olmamıştır. Yolculuk esnasında mükemmel servisten ve Paris'in meşhur Maxim's lokantasının hazırladığı nefis yemeklerden büyük bir zevk duyacaksınız.

Fazla bilgi için PanAm Seyahat Acentenize veya Bürolarımıza müracaat ediniz:

İstanbul : Hilton Methali, Tel: 47 45 30
Ankara : 53 Atatürk Bulvarı, Tel: 12 11 20
İzmir : İzmir Palas Oteli, Tel: 33 4 72
Adana : Agba Oteli, Tel: 1501

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ — PASİFİKTE BİRİNCİ
LÂTİN AMERİKADA BİRİNCİ — DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

Ankara

"Küskünler Kahvesi" başladı

Devlet Tiyatrosu, 9 Kasım Çarşamba akşamı, Küçük Tiyatroda, mevsim başının belki en ilgi çekici oyununu temsile başlamıştır : "Küskünler Kahvesi".

"Küskünler Kahvesi" son yıllarda, hele "Wirginia Volf'tan Kim Korkar?" adlı son büyük oyununun kazandığı başarıdan sonra, bütün dünya tiyatrolarında eserleri sık sık oynanmıya başlayan Edward Albee'nin Garsin McCullers'in bir hikâyesinden sahneye uyguladığı bir oyundur. Hatırlanacağı gibi Devlet Tiyatrosu bu amerikalı yazarın "Hayvanat Bahçesi" ve "Amerikan Rüyası" adlı oyunlarını da daha önce sahnesine çıkarmıştı (Oda Tiyatrosu).

"Küskünler Kahvesi" nde Albee, "Amerikan Rüyası" ile "Wirginia Woolf'tan Kim Korkar?" da işlediği "kısırlık" dramının yeni bir versiyonunu sunuyor. İçine dönük, yitik kişilerin ayrı dünyalarını yansıtıyor. Oyunun başlıca kahramanları, "kahvenin sahibi, erkek yapılı iş kadını Miss Ameli a ile ipten kazıktan kurtulmuş yakışıklı kocasını, bir de uzaktan akrabası, fitne fücur kanbur cüce Lymori arasında garip bir sevgi ve nefret ilişkisi vardır.

Cüneyt Gökçerin özenle sahneye koyduğu bu güçlü oyunda Amelia'yı Muazzez Kurdoğlu, kocasını Bozkurt Kuruç, Lymon'u da Âli Cengiz Çelenk oynıyorlar. Oyunun dekorlarım Refik, kostümlerini Hâle Eren çizmişlerdir.

Değişen oyunlar

Mevsim başında Büyük Tiyatroda tekrarlanmış olan "Kireçli Bahçe" İzmir Devlet Tiyatrosuna geçmiştir. Küçük Tiyatroda oynanmakta olan Cahit Atayın "Kırlangıçlar"ı, teknik zorunluluklarla, Yeni Sahneye aktarılmıştır. Yeni Sahnede oynanmakta olan Tarık Buğranın "Ayakta Durmak İstiyorum"u, 12 Kasımdan itibaren, Bursada Ahmet Vefik **Paşa** Tiyatrosunda temsil edilmiye başlanacaktır. Bursada oynanmakta olan "Yedi Balkonlu Ev", 12 Kasımda Adana Tiyatrosunda mevsimi açacaktır. Şimdi Kayseri Tiyatrosunda temsil edilmekte **olan** Ânouilh'un "Papatya **Falı" da,** 12 Kasımda, Eskişehire aktarılacak ve Eskişehir Tiyatrosunun ilk oyunu olarak bir süre orada oynanacaktır.

Oyun : "Canavar Sofrası" ("Le Repas **des** Fzuves"); piyes, 3 perde.
Yazan : Vahe Katcha.
Çeviren : Mahmut Sait Kılıççı.
Tiyatro : İstanbul Şehir Tiyatrosu (Yeni Komedi).
Sahneye koyan : Kemal Tözem.
Dekor : Bülent Erbaşar.

Konu : Aynı adı taşıyan romanından çıkardığı bu oyunda, Ermeni asıllı yazar, İkinci Dünya Savaşı sırasında, alman işgali altındaki Fransada geçen ilginç bir vakayı işliyor. Yıldönümlerini kutlamak üzere genç bir karı-koca, dostlarını akşam yemeğine çağırmışlardır. Tam sofraya oturdukları sırada, sokaktan tabanca sesleri yükselir :İîki Alman subayı öldürülmüştür. Sokak ve sokaktaki bütün evler sarılır. Kaatiller kaçmıştır, ama Alman subayı, bir misilleme olarak, öldürülen iki Alman subayına karşılık, her daireden, iki kişinin kurşuna dizileceğini söyler. Sofrada yedi kişi vardır. Aralarından iki rehineyi seçme işini kendilerine bırakır. Verilen kısa mühlet içinde, samimi dost sanılan bu yedi kişi, can kaygusuyla, biribirine girecek ve bütün kirli çamaşırlarını ortaya dökecekler -buna da çok pişman olacaklardır : çünkü mühlet sona erdiği zaman Alman subayı, ölüme meydan okuyan davetlilerden birinin oldukça ağır hakaretine alaylı -ve beklenmedik- bir gülüşle cevap verecektir : "—Ben size serbest olduğunuzu söylemeğe gelmiştim. Kaatiller yakalandı, rehine almamıza da lüzum kalmadı*."

Oynayanlar : Erdoğan Gemicioğlu (Victor Mancet). Gül Gülgûn (Brigitte Mancet), Necdet Mahfi Ayral (Dan Wilker), İsmet Ay (Timacotte), Ersan Uysal (Pierre), Okan Bilgütay (Doktor), Arslan Aitın (Curt Kaubach) v. s.

Beğendiğim : Emmanuel Robles'in "Montserrat" sını hatırlatan dramatik bir konuyu beşeri bir komedi haline getirmekte yazarın gösterdiği ustalık, kişilerine vermeği başardığı renkli gerçeklik. Kemal Tözemin, Bülent Erbaşarın "fransızlığı" duyulan güzel dekoru içinde, gerçekleştirdiği çok ahenkli ve akıcı sahne düzeni. Gül Gülgûnun canlı sıcak ve nüanslı oyunu. İsmet Ayın, Ersan Uysalın ve Arslan Altının çizdikleri inandırıcı tipler.

Beğenmediğim : Aksiyon bakımından yerinde sayan ikinci perdenin yazar hesabına hiç de başarılı olmayan durgunluğu.

Sonuç : Özenle çalışmış, çok "temiz" çıkarılmış, ahenkli bir **oyun.**

Naciye FEVZİ

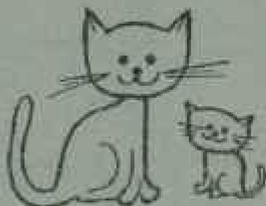

İstanbul Şehir Tiyatrosunda "Canavar Sofrası"
Can pazarı

G-E ampulü
tecrübeli ellerin
mahsulüdür.

Rasgele
bir ampul değil
GENERAL
ELECTRIC
alınız.

G-E ampulü, bol ışık verir... Çok dayanır

GENERAL ELECTRIC

Süper kauçuk POLI-B ile imal edilen FISK lâstikleri daha fazla emniyet sağlar!

Karayolu ile yapılan nakliyatın artmasına paralel olarak ağır tonajlı vasıtaların da sayısı süratle çoğalmaktadır. Bu vasıtalarda kullanılan lâstiklerin de daha sağlam yapılı ve tam takviyeli olması zaruridir

Fisk lâstikleri fazla yüke, sarsıntılara ve en sert darbelere karşı çok dayanıklıdır.

Geniş tabanı, dişlerinin özel şekli ve yumuşak yanakları sayesinde Fisk her türlü yola kolaylıkla intibak eder. Vasıtanızın motorunu yormadan tam çekiş sağlar.

Fisk, kolay ısınmaz. Münhasıran naylon ipliklerle imal edilen Fisk, kilometreleri aşarken can ve mal emniyeti bakımından her an güvenebileceğiniz lâstiktir.

Rampalardaki virajlarda her zamandan fazla ihtiyatlı olmak lâzımdır. Eğer vasıtanıza kaliteli lâstikler takılı ise seyahatiniz daha emin geçecektir

FISK

Çocuklu lâstik FISK yolculukta emniyettir

servet keşidesi'nde

TALİHİNİZ AÇIK OLSUN...

Türkiye İş Bankasının "Servet Keşidesi"
size, servet... refah ve saadet vaat ediyor.
Tasarruflarınızı yıl sonuna kadar
Türkiye İş Bankasına yatırarak
SERVET KEŞİDESİNE MUTLAKA KATILINIZ.

Servet Keşidesinde
50 APARTMAN DAİRESİ
5 adet
100.000 TL.
50 adet
10.000 TL.
100 adet
5.000 TL.
500 adet
1.000 TL.
ayrıca 15.000 adet para ikramiyesi

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

